

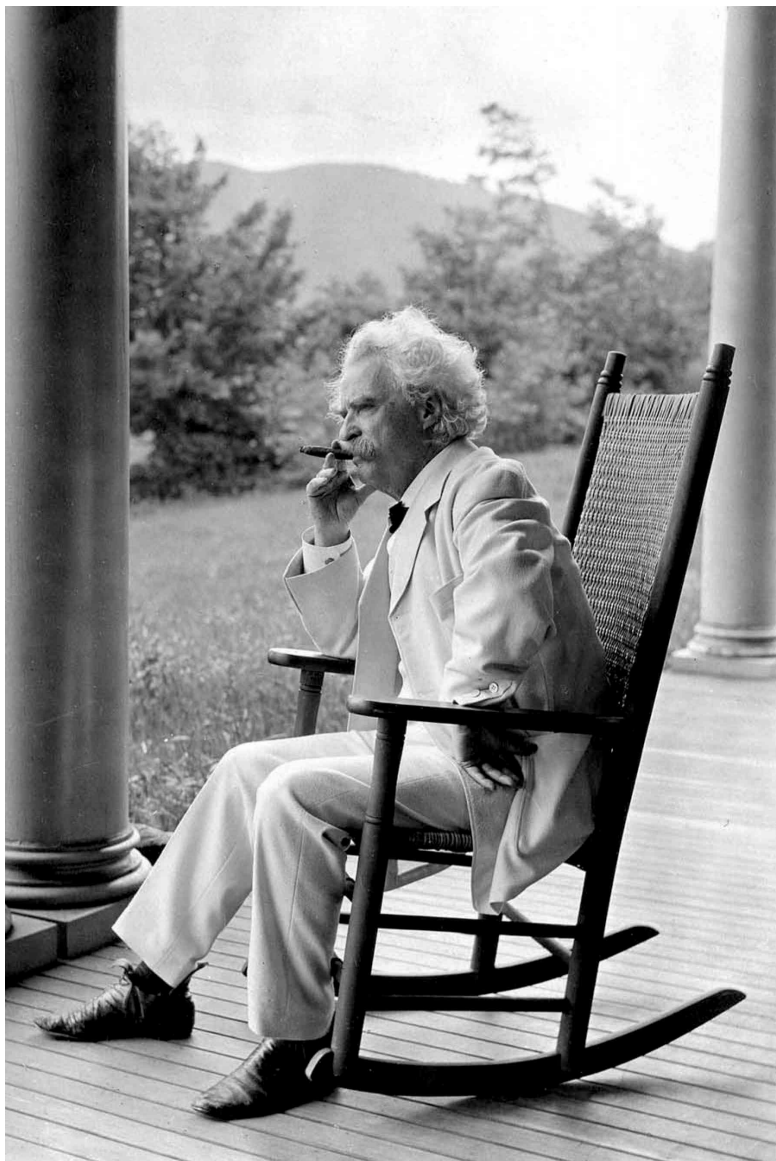

Mark Twain

~

Autobiografie I

MARK TWAIN: AUTOBIOGRAFIE

Fotografie od Alberta Bigelowa Painea, 25. června 1906, Upton House,
Dublin ve státě New Hampshire

Mark Twain
Autobiografie

I

Harriet Elinor Smithová, editor

VOLVOX GLOBATOR

Autobiography of Mark Twain, Volume I

Kniha vychází za podpory Státního fondu kultury.

Státní fond kultury ČR

Copyright © 2010 The Regents of the University of California

Published by arrangement with University of California

Translation © Roman Tadič, 2016

ISBN 978-80-7511-265-1

ISBN 978-80-7511-266-8 (epub)

ISBN 978-80-7511-267-5 (pdf)

PODĚKOVÁNÍ

Intenzivní editorská práce na *Autobiografii* začala zhruba před šesti lety a bude pokračovat ještě několik následujících let. Nicméně kolektivní zkušenosti a odborná způsobilost, které nám umožnily vyřešit téměř nepřekonatelné problémy číhající v tomto rukopise, se postupně formují již čtyři desetiletí, během nichž probíhá editorská práce na díle Marka Twaina. Děkujeme tudíž nezávislé federální agentuře National Endowment for Humanities (Národní nadace pro humanitní studia) jak za tři nedávné přímé granty a granty se spoluúčastí, které jsme obdrželi v posledních šesti letech, tak za její trpělivou, velkorysou a soustavnou podporu, jíž se Mark Twain Project těší od roku 1966. Se stejnou vřelostí děkujeme také nadaci Koret Foundation za její nedávný štědrý grant na podporu editorské a produkční práce na *Autobiografii*. Celá tato částka přispěla (či přispěje) k uhrazení naší spoluúčasti na příspěvcích National Endowment for Humanities určených tomuto projektu.

Za další soustavnou podporu práce na *Autobiografii* a za pomoc při získávání důležitých originálních dokumentů pro soubor písemností Marka Twaina děkujeme institucím a jednotlivcům jmenovaným na stranách 5–8. Během let se Mark Twain Project dočkal podpory v tolika různých podobách a od tolika lidí, že jsme s politováním nuceni poděkovat jim hromadně, a nikoliv každému zvlášť. Všichni zde děkujeme každému z našich věrných a štědrých příznivců za příspěvky podporující naši práci, ať už se jednalo o pět dolarů, nebo pět milionů dolarů. Nebýt jejich podpory, projekt by už dávno skončil a určitě bychom touto dobou nezavršovali práci na *Autobiografii*.

Nedávno se objevily snahy založit nadaci, která by podporovala stávající i budoucí práci na projektu věnovaném Marku Twainovi, a na tomto místě bychom chtěli za toto úsilí poděkovat. V první řadě děkujeme studentům Kalifornské univerzity v Berkeley, kteří absolvovali v roce 1958, v čele s Rogerem a Jeane Samuelseny, Edwardem H. Petersonem a Donem

a Bitsy Kosovacovými. Tito lidé nedávno shromáždili milion dolarů pro účely Twainova projektu. Všem z tohoto ročníku děkujeme za jejich vizionářský přístup, moudrost a štedrost. K tomuto nadačnímu fondu můžeme s neuskonalou vděčností připočítat příspěvky z pozůstalosti Phyllis R. Bogueové a z pozůstalosti Petera K. Oppenheima.

Při hledání finančních prostředků pro projekt nám byl v poslední době nápomocen Mark Twain Luncheon Club, který před deseti lety založili Ira Michael Heyman, Watson M. (Mac) Laetsch a Robert Middlekauff. Jejich organizační činnost byla vytrvalá a nepostradatelná a my jim děkujeme jak za ni, tak za tisíce dalších forem pomoci. Rovněž děkujeme všem téměř sto členům klubu za jejich oddanou finanční a morální podporu, kterou projektu projevíli, a jejich jménem rozšiřujeme poděkování na několik desítek mluvčích, kteří během let souhlasili, že osloví členy klubu. Naše díky patří také Daveu Duerovi, vedoucímu vývoje Univerzitní knihovny v Berkeley, za jeho soustavné moudré a rozumné rady a za jeho bezprecedentní snahu obstarat projektu finanční podporu. V neposlední řadě bychom chtěli poděkovat berkeleyskému kampusu jako celku za to, že projektu ulevil od nepřímých plateb, jež byly součástí několika grantů poskytnutých National Endowment for Humanities. Jsme vděční jak za toto, tak za všechny ostatní formy podpory, již se nám dostalo od naší domovské instituce.

Děkujeme zaměstnancům Univerzitní knihovny a Bancroftovy knihovny v Berkeley, především knihovníkovi Univerzitní knihovny Thomasu C. Leonardovi, řediteli Bancroftovy knihovny¹ Charlesi Faulhaberovi a jeho zástupci Peteru E. Hanffovi. Všichni působí v představenstvu našeho projektu (Mark Twain Project). Jim a zbývajícím členům představenstva – Jo Ann Boydstonové, Lauře Cerrutiové, Donu L. Cookovi, Fredericku Crewsovi, Michaelu Millgateovi, Georgi A. Starrovi, G. Thomasu Tanselleovi a Lynne Witheyové – jsme zavázáni za nejrůznější formy morální a intelektuální podpory.

Zásadní pro editační práci na tomto svazku byli odborníci a archiváři dalších institucí. Pokud jde o nezištné a velkorysé sdílení informací a dokumentů, figuruje na čelném místě našeho seznamu nezávislá badatelka Barbara Schmidtová, která spravuje nesmírně cennou internetovou stránku

1. Tato funkce nese oficiální označení *James D. Hart Director* na počest literárního vědce a profesora Kalifornské univerzity Jamese Davida Harta, který Bancroftovu knihovnu řídil v letech 1970 až 1990 – pozn. překl.

věnovanou Marku Twainovi (www.twainquotes.com). Jmenovitě pro tento svazek nám mimo jiné poskytla fotokopie důležitých originálních dokumentů, o nichž jsme až dosud nevěděli. Kevin MacDonnell, erudovaný obchodník a sběratel dokumentů týkajících se Marka Twaina, se, jak je u něj zvykem, velkoryse podělil o svou rozsáhlou sbírku. Fotografie a další dokumenty nám poskytli také následující lidé, jimž touto cestou děkujeme: Lee Brumbaugh z Nevadské dějepisné společnosti (Nevada Historical Society) v Renu, Christine Montgomeryová z Missourijské státní dějepisné společnosti (The State Historical Society of Missouri) v Columbii, Patti Philipponová z Domu a muzea Marka Twaina (Mark Twain House and Museum) v Hartfordu a Henry Sweets z Domu a muzea Marka Twaina (Mark Twain Boyhood House and Museum) v Hannibal. Co se týká naší univerzity, jsme vděční Danu Johnstonovi z oddělení digitalizace (Digital Imaging Laboratory), který z negativů unikátních fotografií pořídil vynikající digitální soubory. Měli bychom rovněž poděkovat následujícím archivářům, kteří nám pomáhali při bádání: Louise A. Merriamové z Andersenovy knihovny Minnesotské univerzity; Evě Guggemosové z Beineckeho knihovny na Yaleově univerzitě; a Kathleen Kienholzové z American Academy of Arts and Letters (Americká akademie umění a literatury) v New Yorku. Patricia Thayer Munová a James R. Toncray přispěli důležitými informacemi o svých rodinách.

Kathleen MacDougallové, naší nesmírně šikovné lektorce a projektové manažerce z nakladatelství University of California Press, která z hlediska editační práce výrazně přispěla ke kvalitě výsledného produktu a byla vůdčím duchem ve všech fázích výrobního procesu, jsme vděční za neúnavnou pomoc. Děkujeme Sandy Drookerové, která se se suverénností sobě vlastní zasloužila o grafickou úpravu knihy a obálky. Již jsme se o nich zmínili, ale opět musíme poděkovat Samu Rosenthalovi, který zajistil odborný dohled nad tiskem a vazbou, a naší odpovědné redaktorce Lauře Cerrutiové, jejíž nadšení a podpora tomuto vydání byly pro jeho publikování klíčové.

Všechny svazky vydané v rámci Mark Twain Project jsou výsledkem komplexní a dlouhodobé spolupráce. Asistenti z řad studentů uvedení na straně 5 jako redaktoři vykonali spoustu přípravných prací – přepisování, korekce a porovnávání pramenných dokumentů, které tvoří základ kritického vydání. Redaktoři Benjamin Griffin, Victor Fischer a Michael B. Frank se podíleli na všech fázích editorské práce. Prováděli původní výzkum pro potřeby poznámkového aparátu, navrhli mnohé z jeho textu a pomohli s pečlivou

přípravou a kontrolou nezbytnými k sestavení spolehlivého textu, poznámkového aparátu a rejstříku. Redaktorky Sharon K. Goetzová a Leslie Diane Myricková přispěly svou nepřekonatelnou technickou erudicí a inovativními programátorskými výkony k tomu, že text mohl být publikován tiskem a souběžně také na internetu (www.marktwainproject.org). Nikdo z nás by nemohl tak usilovně pracovat na vydání knihy, nebýt naší asistentky Nedy Salemové, která bravurně zvládla veškerou administrativu a trpělivě odpovídala na tisíce žádostí o informace a kopie dokumentů, jež náš projekt získal od odborníků a veřejnosti.

Rádi bychom adresovali zvláštní poděkování mé kolegyni Lin Salamoové, která opustila projekt a odešla na zasloužený odpočinek ještě před dokončením tohoto svazku. Za více než dvě desetiletí oddané redakční práce přispěla k tomuto vydání svým možná největším profesionálním úspěchem – shromáždila a analyzovala stovky stran strojopisů, které tvoří oddíl diktovaných autobiografických textů. Její bádání představuje klíč nezbytný k tomu, že jsme nově pochopili Twainovy plány na vlastní životopis.

H. E. S.

ÚVODEM

V letech 1870 a 1905 se Mark Twain (Samuel L. Clemens) opakovaně pokoušel, s dlouhými prodlevami, sepsat (či nadiktovat) svůj životopis. Ve všech případech rukopis velmi brzy odložil. V roce 1905 už měl za sebou třicet nebo čtyřicet takových lichých začátků – tyto rukopisy byly v podstatě pokusy, náčrtky epizod a kapitol; mnohé z nich se dochovaly v souboru písemností Marka Twaina a ve dvou dalších knihovnách. U některých z těchto rukopisů dospěl tak daleko, že očísloval kapitoly, čímž stanovil jejich pozici v líčení historie, jejíž bílá místa ale nikdy nevyplnil, natož aby vyprávění o svém životě dokončil. Nikdo neměl možnost přečíst si víc než krátké úryvky jeho životního příběhu.

Tuto tradici porušil teprve v lednu 1906, kdy začal téměř denně diktovat stenografovi. Už zpočátku se rozhodl, že tyto diktované autobiografické texty by měly tvořit jádro jeho zamýšlené *Autobiografie*. Během několika měsíců prošel soubor svých lichých pokusů a rozhodl se, které začlení mezi novější, diktované texty a které publikovat nebude. V době, kdy měl na kontě více než dvě stě padesát sezení se stenografem (a v prosinci 1909 napsal závěrečnou kapitolu o nedávné smrti své dcery Jean), obsahoval jeho text více než půl milionu slov. Prohlásil dílo za hotové, ale trval na tom, že by nemělo vyjít dříve než sto let po jeho smrti. Twain zemřel o necelé čtyři měsíce později, 12. dubna 1910.

Opožděný úspěch projektu, který se vzpíral dokončení třicet pět let, lze přičíst dvěma novým okolnostem. Zaprvé konečně našel schopného stenografa, který byl zároveň vnímavým posluchačem – Josephine S. Hobbyovou. Díky tomu se odhodlal přijmout diktování jako kompoziční metodu. Experimentoval s ním už v roce 1885. Druhým, neméně významným důvodem je, že díky diktování textu mohl snáze zachovat styl kompozice, k němuž směřoval nejméně dvacet let. V červnu 1906 uvedl, že konečně pochopil, jak „správně“ diktovat autobiografii: „...nezačínajte ji v žádném určitém okamžiku vašeho života; dle libosti se toulejte sem a tam celým svým životem; zmiňte jen

to, co vás právě zajímá; přestaňte ve chvíli, kdy hrozí, že váš zájem opadne, a obraťte svou pozornost k něčemu novému a zajímavějšímu, co se vám mezitím vloudilo do hlavy.¹

Kombinace diktování textu a výrazného odbíhání od tématu byla až nečekaně osvobozující, z větší části proto, že nepřinášela konvenční vyprávění, které nezadržitelně spěje k fyzickému konci člověka, ale spíše řadu spontánních vzpomínek a komentářů k současnosti i minulosti uspořádaných jednoduše tak, jak přicházely. Problém metody byl vyřešen. Osvobozující byl rovněž požadavek, aby text vyšel až posmrtně. Tato myšlenka však visela ve vzduchu už od počátku a úzce souvisela s Clemensovou touhou vyslovit celou pravdu a nebrat si servítky. Jak vysvětlil jistému reportérovi, který s ním v roce 1899 dělal rozhovor: „Kniha, jež má vyjít až za sto let, poskytuje autorovi svobodu, kterou by jinak nezískal. Za těchto podmínek můžete vykreslit člověka bez jakéhokoli omezení, přesně tak, jak jste ho znali, aniž byste se obávali, že zraníte jeho city či city jeho synů nebo vnuků.“ Posmrtné vydání mohlo rovněž Clemensovi usnadnit, aby přiznal i stinné stránky svého života, ale tento záměr se ukázal jako iluzorní. Ve zmíněném rozhovoru z roku 1899 připouští, že „člověk o sobě nemůže prozradit úplně všechno, ani kdyby byl přesvědčen, že to, co napsal, si nikdo nikdy nepřčte“.²

Pokud z něj odložené vydání jeho díla neudělalo autora konfese, rozvázalo mu ruce, aby beze strachu z ostrakizace vyjádřil nekonvenční myšlenky týkající se náboženství, politiky a veškerého lidstva. V lednu 1908 vzpomínal, že dlouhá léta míval „ve zvyku při důvěrných hovorech s přáteli odhalovat všechny své osobní názory na náboženství, politiku a lidi“. K tomu dodal, že „nikdy netoužil po *otištění* jediného z nich“.³ Setkáváme se u něj s nápadnou potřebou pozdržet vydání buřičských myšlenek. „Potlačujeme neoblíbené postoje, protože si nemůžeme dovolit sklízet hořké plody, které by to přineslo,“ napsal v roce 1905. „Nikdo z nás nestojí o to, aby byl nenáviděn, nikdo z nás se nechce ocitnout v izolaci.“⁴ Čili zajistit si svobodu říci, co měl na srdci (a možná se i vyznat ze svých hříchů), bylo jisté

-
1. „The Latest Attempt“ (Nejnovější pokus), jedna z předmluv, které uváděly finální podobu autobiografie.
 2. „Mark Twain's Bequest“, londýnské *Times*, 23. května 1899, 4, Scharnhorst 2006, 334.
 3. Diktované autobiografické texty, 13. ledna 1908.
 4. Text „The Privilege of the Grave“ (Výsada mrtvého) z roku 1905, publikováno v SLC 2009, 56.

dostatečným ospravedlněním pro to, že odložil vydání autobiografie, dokud nezemře.

Historie publikování Twainovy autobiografie: Paine, DeVoto a Neider

Nicméně sedm měsíců poté, co v roce 1906 začal diktovat autobiografické texty, Clemens souhlasil – skutečně o to aktivně usiloval – s publikováním části materiálu, který až dosud nashromáždil. Dohlížel na přípravu dvaceti pěti krátkých úryvků z rukopisu a diktovaných částí své autobiografie, které měly vyjít v *North American Review*. Každá z vybraných pasáží byla záměrně obroušena, aby lépe odpovídala duchu doby a vkusu čtenářů, a každou uváděla poznámka: „Za autorova života nebude nic z této autobiografie publikováno v knižní podobě.“¹ Avšak nedlouho po Clemensově smrti už byl jeho pokyn odložit vydání autobiografie, dokud neuplyne sto let od jeho smrti, ignorován – poprvé tak učinil v roce 1924 Albert Bigelow Paine, oficiální životopisec Marka Twaina a první správce jeho literárního odkazu, v roce 1940 pak Paineův nástupce Bernard DeVoto a jako poslední Charles Neider v roce 1959.

Leč všichni se odvážili publikovat pouze část textu a nikdo z nich si netroufl vydat ho tak, jak si to Clemens skutečně přál. Paine na začátek svého dvousvazkového vydání zařazuje téměř všechny pokusy, které spatřily světlo světa před rokem 1906, a také několik textů, jež mezi tyto pokusy pravděpodobně nikdy nepatřily. Všechny je uspořádal „v souladu s autorovým přáním... v pořadí, v jakém byly napsány, bez ohledu na posloupnost událostí“.² Nyní už je zřejmé, že „autorovo přání“ pochopil špatně: Clemens nikdy nezamýšlel použít všechny tyto liché pokusy, natož aby je seřadil podle data vzniku; měl v úmyslu publikovat touto cestou jen texty, s jejichž diktováním začal v roce 1906. Pokud však Paine zvolil postup, který zvolil, zůstalo mu jen relativně málo místa pro texty diktované v letech 1906–1909. Navíc cítil potřebu vypustit, či dokonce nahradit určité pasáže, aniž se o tom zmínil čtenáři. Nakonec přiznal, že publikoval jen zhruba třetinu toho, co pokládal za kompletní text.³

1. Tato slova se objevila na konci redakční poznámky, která předcházela každému z oněch dvaceti pěti úryvků v *North American Review*.

2. *Mark Twain's Autobiography*, editor Albert Bigelow Paine, 2 svazky (New York: Harper and Brothers, 1924), 1:1; dále jako *MTA*.

3. V roce 1933 Paine prozradil jistému reportérovi, že „kompletní autobiografie... by

DeVoto se stavěl kriticky k tomu, že Paine přijal „Twainovo původní uspořádání“ diktovaných textů, které byly „prošpikovány triviálnostmi, zbytečnostmi, novinovými výstřížky a nedůležitými dopisy – bez spojitosti a záměru“. Místo toho vybral k otištění pouze pasáže, které Paine ponechal bez povšimnutí. Vycházel ze „strojopisu, na němž bylo sepsáno všechno, co Mark Twain chtěl ve svých pamětech“ (diktované autobiografické texty). Výběr pak uspořádal tematicky. „Byly vynechány triviálnosti a seskupeny věci, které patří k sobě.“ DeVoto s velkým uspokojením prohlásil, že „zmodernizoval interpunkci vypuštěním tisíců čárek a pomlček a další stovky by měly být nejspíše odstraněny také“. Věřil, že „dal knize soudržnější strukturu, než byla ta Twainova“, a necítil potřebu omlouvat se za to, že „pominul“ všechno, co mu připadalo „nezajímavé“.¹

Ani Neider nebyl nadšený z toho, že Paine přijal Twainův záměr publikovat autobiografii „nikoliv chronologicky uspořádanou, ale podle toho, jak byly jednotlivé oddíly napsány a diktovány. Jaký to výstřední nápad! Jako kdyby průběh sestavování textu nějakým záhadným způsobem vyjevoval víc než samotná autobiografie!“² Neider získal svolení Twainových dědiců, aby zkomboval zhruba třicet tisíc slov nepublikovaného diktovaného textu s tím, co už publikovali Paine a DeVoto. Stejně jako DeVoto vynechal to, co se mu nelíbilo, a musel vyřadit části, které Clemensova dcera Clara Clemensová Samosudová neschválila k vydání. Neider pak (obrazně) rozřezal a přeskupil texty, které vybral, takže se blížily konvenčnímu, chronologickému vyprávění – přesně takový druh autobiografie Mark Twain zavrhl.

Výsledkem těchto několika redakčních záměrů bylo, že až dosud nebyl publikován žádný text *Autobiografie*, který by se alespoň blížil úplnosti, natož aby byl zcela autorský. Současné vydání si proto klade za cíl představit co možná nejúplnější text v podobě, s níž Mark Twain počítal, až bude po jeho smrti publikován. Tohoto cíle mohlo být dosaženo teprve v nedávné

zaplnila šest svazků, včetně dvou už publikovaných, a veřejnost se s ní pravděpodobně neseznámí ještě „mnoho a mnoho let“ („Canard Blasted by Biographer of Mark Twain“, newyorský *Herald Tribune*, 8. července 1933, výstřížek v CU-MARK).

1. „Introduction“, *Mark Twain in Eruption*, editor Bernard DeVoto (New York: Harper and Brothers, 1940), vii–ix; dále jako *MTE*.
2. „Introduction“, *The Autobiography of Mark Twain, Including Chapters Now Published for the First Time*, uspořádal, editoval, úvod a poznámky napsal Charles Neider (New York: Harper and Brothers, 1959), ix, xvi, xx–xxiii; dále jako *AMT*.

době, a to z prostého důvodu, že nikdo nevěděl, které části z obrovského objemu autobiografických rukopisů a strojopisů Mark Twain hodlal použít. Popravdě se dlouho předpokládalo, že Mark Twain nestačil rozhodnout, co bude zařazeno a co vyřazeno – že zanechal rozsáhlý a velmi spleťitý rukopis neúplný a nedokončený. Tento předpoklad byl mylný. Přestože po Marku Twainovi nezůstaly žádné konkrétní instrukce (a dokonce ani dokumentace k jakýmsi instrukcím, o nichž Paine tvrdil, že se jimi řídil), uvnitř přibližně třímetrového sloupce autobiografických spisů se skrývá dostatek indicií, jež ukazují, že o konečné podobě *Autobiografie* určitě rozhodl a rozhodl také o tom, které z předchozích pokusů mají být použity, a které nikoliv.

V roce 2010 byl publikován první díl *Autobiography of Mark Twain* (vázané kritické vydání). Úplný text tohoto svazku je zároveň dostupný na internetové stránce *Mark Twain Project Online (MTPO)*. Budou následovat další dva svazky, a to jak v tištěné, tak digitální podobě. Vyčerpávající dokumentace všech rozhodnutí týkajících se textu byla uveřejněna *pouze* na *MTPO*.¹ První svazek se skládá ze dvou částí. První z nich je věnována starším rukopisům a diktovaným textům. Tvoří ji krátké práce, které vznikly v letech 1870–1905 a s nimiž Clemens počítal pro svůj životopis, ale přehodnotil je a v lednu 1906 vyřadil z finální představy o svém díle. Druhá část otevírá vlastní *Autobiografii*, která odpovídá Clemensovu konečnému rozhodnutí. Začíná několika předmluvami. Vznikly souběžně, aby zasadily do kontextu starší texty, které vybral jako úvodní. Po nich následují diktované texty, které vznikaly téměř denně od 9. ledna až do konce března 1906 – do tohoto svazku se vměstnaly všechny. Diktované texty jsou uspořádány chronologicky podle data vzniku. Zbývající svazky budou obsahovat všechny diktované texty, jež vznikly mezi dubnem 1906 a říjnem roku 1909. Opět budou uspořádány chronologicky. Celé dílo završí „Pár slov na závěr mé autobiografie“.

Toto brožované vydání začíná textem vlastní *Autobiografie* – tedy druhou částí 1. dílu, který vyšel v roce 2010. Z obsahu první části jsou zde přetištěny pouze čtyři rané práce, a to v dodatku věnovaném starším rukopisům

1. *MTPO* (<http://www.marktwainproject.org>) je volně přístupná internetová stránka, o níž se stará Mark Twain Project, aby zde mohl zpřístupnit všechny své publikace. *Autobiography of Mark Twain* (Autobiografie Marka Twaina) je prvním dílem, které zde má být publikováno souběžně s knižním vydáním, a prvním dílem, u něhož je publikován textový aparát pouze v elektronické podobě.

a diktovaným textům. Vypuštěny jsou také poznámky na vysvětlenou, tři z pěti dodatků, poznámky k textu a dělení slov v tomto svazku a rovněž rejstřík. Toto úvodní slovo je zkrácenou verzí úvodu z vázaného vydání.

„Fragmenty“ a „kapitoly“ z autobiografie

Na každé ze svých nejslavnějších knih Clemens pracoval tři až sedm let. Tolik času potřeboval především proto, že vždy přišlo období, během něhož nebyl schopen pokračovat a práce na textu se úplně zastavila. Přinejmenším od roku 1871 považoval za nezbytné, pokud „pramen“ jeho inspirace „vyschl“, odložit rukopis „do šuplíku“. Už v sedmdesátých letech 19. století se Clemens začal zabývat myšlenkou na autobiografii, nikoliv však soustavně. Až do ledna 1906, kdy měl za sebou relativně krátké epizody psaní či diktování, se zdálo, že pramen jeho inspirace „vyschl“. Byl stále nespokojenější buď s metodou kompozice, nebo celkovým záměrem, případně s oběma.

První náznak, že takový záměr existoval, se dochoval pouze v poznámce o rozhovoru, k němuž došlo, když bylo Clemensovi čtyřicet a v Hartfordu ho navštívil James T. Fields se svou manželkou. Paní Fieldsová si poznamenala do deníku, že 28. dubna 1876 při obědě Clemens

přesel na téma svého životopisu, který zamýšlí napsat tak přesně a upřímně, jak jen bude moci – Jeho paní se smíchem pravila, že by si ho měla prohlédnout a vyškrtnout problematické pasáže – Ne, řekl se vsí vážností, až téměř přísně, ty ho redigovat nebudeš – měl by vyjít tak, jak je napsaný, celý příběh by se měl vyprávět tak pravdivě, jak toho budu schopen – vezmu z něj úryvky a postupně je uveřejním na Východě i jinde, ale nebudu se omezovat, co se týká prostoru, a kdybych kdykoliv cokoliv psal třeba o svém útlém dětství a napadlo mě něco z doby, kdy mi bylo čtyřicet, klidně to tam dám taky.¹

Toto pozoruhodné konstatování ukazuje, že už tehdy Clemens dospěl k několika myšlenkám, jimiž se bude řídit autobiografie, na níž bude pracovat následujících třicet pět let. Existovala mezi nimi jasná souvislost: rozhodnutí psát naprosto pravdivě usnadní vědomí, že kniha vyjde až po jeho smrti,

1. Písemná pozůstalost Annie Adamsové Fieldsové, deníkový záznam k 28. dubnu 1876, MHi, publikováno v Howe 1922, 250–251.

a roztěkanost (a to vůbec nehledíme na to, že k ní Clemens svou přirozeností tíhl) mu pomůže neutralizovat nutkání k autocenzuře. Trvalo však dalších třicet let, než tyto jednotlivé myšlenky skutečně využil k přípravě opravdové autobiografie.

Zhruba rok poté Clemens opravdu začal psát. Podnítil ho (jak vzpomínal v roce 1904) rozhovor s blízkým přítelem Johnem Miltonem Hayem. Tento jedenáctistránkový rukopis, který pravděpodobně vznikl ke konci roku 1877, se nedrží proklamovaného záměru ignorovat časovou souslednost. Je nadepsán „Chapter I“ (Kapitola první), začíná slovy: „Narodil jsem se 30. listopadu 1835“ a pokračuje krátkým odkazem na nejrannější vzpomínky z dětství v oné „téměř neviditelné víscce jménem Florida v missourijském okrese Monroe“.¹ Ale tento úvod náhle končí, jako kdyby autor zničehonic ztratil zájem. Jak vzpomínal v roce 1904: „Rozhodl jsem se, že začnu psát svůj životopis... jenže odhodlání sláblo a do týdne po něm byla veta.“²

Poté, co Clemens zanechal práce na „Kapitole první“, nicméně v letech 1885 až 1905 napsal nebo nadiktoval dvě desítky krátkých autobiografických dílek, která reflektují autorův momentální zájem, nikoliv běh jeho života.³ Někteřá z nich jsou označena jako „útržky“ nebo „výňatky“ z autobiografie. Hrstce dalších přiřkl čísla kapitol: Chapter II (vznikla v letech 1897–1898), Chapter XIV (z roku 1898), Chapter IX (z roku 1900) a Chapter IV spolu s Chapter XVII (obě z roku 1903). I když Clemens nepochybně napsal také další číslované kapitoly, které se následně ztratily nebo byly zničeny – například Chapter XII byla sice sepsána, ale nenašla se – všech sedmnáct jich s velkou pravděpodobností nevzniklo. Podstatné je, že pokud se kapitoly uspořádají podle čísel, zhruba dodržují časovou posloupnost – i když příliš neodrážejí neměnnou rychlost, kterou čas objektivně plyne. Ve čtvrté a deváté kapitole je Clemensovi stále čtrnáct, ale mezi devátou a čtrnáctou kapitolou zestárne o šestnáct let a v sedmnácté kapitole už je mu šedesát dva. Právě takové nepřesné časové ukotvení bychom očekávali, kdyby čísla kapitol byla pouze *odhadnuta*. Autor se nerozhodl napsat kapitoly, jak jdou

1. Tato črta je obecně známa jako „Early Years in Florida, Missouri“ (První léta ve Floridě v Missouri), jak ji označil Paine, a tento název používáme i zde (viz Appendix, Preliminary Manuscripts and Dictations [Dodatek: Starší rukopisy a diktované texty]).

2. Viz „John Hay“.

3. Přesněji řečeno, víme o dvou desítkách dochovaných prací; další mohly být zničeny.

po sobě, nicméně je zřejmé, že jeho konečným cílem bylo sestavit z nich chronologické vyprávění.

Dvě z kapitol jsou si v leccěms podobné. „Kapitola druhá“ („Má autobiografie [náhodné výňatky]“) začíná poněkud čtveráčkou rozpravou o předcích rodiny Clemensových, pokračuje příhodou, jež se odehrála v Berlíně roku 1891, a končí vzpomínkou na Clemensovy idylické letní pobyty na strýcově farmě poblíž Floridy ve státě Missouri. „Útržky mé autobiografie: Z Kapitoly deváté“ podrobně líčí dva příběhy z Clemensova mládí, z jeho čtrnácti let (1849–1850), ale každý příběh končí mnohem pozdějšími událostmi – první v Kalkatě roku 1896, kdy mu bylo jedenašedesát, a druhý v Londýně roku 1873, kdy mu bylo třicet osm.¹ V obou případech se zdá, že pokud chceme dospět závěru, který Clemens považuje za přirozené vyústění těchto příběhů, musíme přeskóčit několik desetiletí jeho života. Clemensův sklon porovnávat rané vzpomínky s pozdějšími zkušenostmi nám pomáhá pochopit, proč zavrhl myšlenku zcela chronologického vyprávění.

První pokus s diktováním textu (1885)

Přestože Clemens diktoval tajemníkovi dopisy a krátké zápisy už v roce 1873, diktát jako metodu literární kompozice vyzkoušel až v roce 1885. V březnu toho roku si zapsal do poznámkového sešitu:

V New Yorku sehnat člověka na těsnopis & ihned začít se svou autobiografií & pokračovat v tom po celé léto.

Což mi připomíná, že Susie ve třinácti (1885) začala psát můj životopis – výhradně z vlastního popudu – jsem pyšný & vděčný. Dnes ráno jsem při snídani oznámil, že kdyby se moje vyjadřování zdálo ohledně stylu nějak moc vznešené, je třeba mít na paměti, že je přítomen můj životopisec. Načež Susie pojala jedinečnou myšlenku, že si mě posadí & já budu cíleně *mluvit* pro účely životopisu!²

-
1. „Random Extracts“ (Náhodné výňatky), původně nazvané „From Chapter II“ (Z Kapitoly druhé), jsou první částí tohoto svazku. Číslo kapitoly už v textu chybí, protože ho Clemens v průběhu revize odstranil. „From Chapter IX“ (Z Kapitoly deváté) je přetištěno v dodatku věnovaném starším rukopisům a diktovaným textům.
 2. *Nč/3*, 112. Clemens nakonec představí mnohé ze Susiny biografie v definitivní verzi svého životopisu, počínaje diktovaným autobiografickým textem ze 7. února 1906.

Susiina poznámka byla nepochybně katalyzátorem Clemensova rozhodnutí vyzkoušet diktování textu, ale byl tu ještě jiný důvod, proč se zajímal o tuto metodu kompozice. Jeho přítel Ulysses S. Grant v době, kdy už umíral na rakovinu hrtanu, pracoval na rukopisu svých pamětí (*Personal Memoirs*). Jako častý návštěvník Grantova newyorského domu Clemens věděl o Grantových obavách, že zemře dříve, než stačí dokončit svou knihu. Navrhl, aby si Grant najal stenografa, který mu pomůže dokončit práci. Grant se nejprve bránil, ale později souhlasil, že to zkusí. Tento pokus byl „jednoznačný úspěch“, ale onemocnění ztěžovalo Grantovi mluvení a velkou část rukopisu nakonec napsal vlastní rukou.¹

Clemense Grantova zkušenost nepochybně povzbudila a začátkem května požádal přítele a někdejšího organizátora svých přednášek Jamese Redpatha, aby mu dělal stenografa. „Myslím, že bychom si to mohli řádně užít,“ napsal Redpathovi – zřejmě začínal tušit, že při diktování potřebuje vnímavého posluchače. Tuto myšlenku dosti otevřeně vyjádřil o šest let později v dopise Williamu Deanu Howellsovi. Tento dopis uzavřel slovy o tom, že by nemohl „psát literaturu“ za pomoci Edisonova fonografu, „protože nemá žádné nápady & nemá dar cokoliv vylepšit nebo chytrě hovořit“ a je stejně „seriózní a zasmušilý jako sám čert“.² Několik následujících týdnů diktoval podrobný popis svého vztahu s Grantem a vyjednávání s Charlesem L. Websterem a spol. (Clemensovým nakladatelem) ohledně vydání Grantových pamětí. Tím se bránil obviněním, že při té příležitosti nečestným způsobem převzal vydavatelství Century Company. Když však pročítal některé strojopisy, které Redpath pořídil ze svých stenografických poznámek, nebyl s výsledkem příliš spokojen. Henrymu Wardu Beecherovi se svěřil:

Moje autobiografie je diktovaná dost volně, ale ještě než umřu, budu si někdy muset najít čas a trochu ji vybrousit; mám na mysli primitivní stavbu & mizernou gramatiku. Je to jediné diktování, které jsem kdy podstoupil, & byla to navýsost namáhavá & nepřijemná práce.³

1. Diktované autobiografické texty, 26. února 1906.

2. Redpathovi 5. května 1885, MiU-H; Howellsovi 4. dubna 1891, NN-BGC, v *MTHL*, 2:641.

3. Beecherovi 11. září 1885, koncept v CU-MARK. První diktování týkající se Granta, „The Chicago G. A. R. Festival“ (Oslava GAR v Chicagu), je zařazeno do dodatku věnovaném starším rukopisům a diktovaným textům.

Clemens autobiografii opět odložil a upřel svou pozornost jinam.

Vídeňské rukopisy (1897–1899)

V letech 1885 a 1897 Clemens vyprodukoval pouze jediný autobiografický rukopis, „The Machine Episode“ (napsal ho ve dvou etapách, v roce 1890 a v letech 1893–1894), tirádu proti Jamesi W. Paigeovi, vynálezci sázecího stroje, který byl hlavní příčinou Clemensova bankrotu.¹ Na přelomu let 1897 a 1898 se však jeho zájem opět oživil a napsal řadu črt ze života ve Vídni a také dvě vzpomínky na své první zkušenosti s přednášením.² Ke konci roku 1898 však jeho zájem opět opadl. Do svého rukopisu „My Debut as a Literary Person“ (Můj literátský začátek), který napsal v říjnu, vložil poznámku pod čarou: „Toto je čtrnáctá kapitola mé nedokončené autobiografie & podle toho, jak se to vyvíjí, nejspíš nedokončená zůstane.“³ Tento zlomek publikoval v *Century Magazine* z listopadu 1899. Odstranil z něj veškeré zmínky o své autobiografii. Jednalo se o první z „kapitol“, které měly být publikovány v rámci Clemensova dlouhodobého plánu vydat vybrané části své autobiografie.

Clemensův postoj k „nedokončené“ autobiografii se během zimy 1898 až 1899 měnil. 10. října prohlásil, že už má „hotový slušný kus autobiografie“, ale za necelý měsíc dospěl k závěru: „Dokud budu ve srabu, tu autobiografii nenapišu.“ Krátce nato prozradil jednomu příteli: „Zase jsem se vrátil ke svojí autobiografii a předpokládám, že na jaře dodělám první díl. Vypadá to tak.“ A konečně v únoru 1899 psal Richardu Watsonu Gilderovi: „Svoji autobiografii jsem odložil & nebudu ji dokončovat.“⁴ Zjevně bojoval s tím, jak a zda vůbec pokračovat v díle, které dvacet let zavíral do „šuplíku“ a zase ho z něj vytahoval.

Diktování ve Florencii (1904)

V srpnu 1902 Clemensova manželka Olivia vážně onemocněla. I přes jistá dočasná zlepšení se její zdravotní stav stále zhoršoval a v roce 1903 se

1. Viz *AutoMT1*, 101–106.

2. Jednu z nich, „Ralph Keeler“, najdeme v dodatku věnovaném starším rukopisům a diktovaným textům.

3. Viz *AutoMT1*, 127–144, a komentář k textu této črty na *MTPO*.

4. Bokovi 10. října 1898, ViU; Rogersovi 6. a 7. listopadu 1898 a 12. listopadu 1898 (druhý ze dvou), sbírka Petera A. Salma, v *HHR*, 374, 376; Gilderovi 25. února 1899, CrY-BR.

Clemens na radu jejího lékaře rozhodl, že vezme rodinu do Itálie. Začátkem listopadu se usadili ve Villa di Quarto poblíž Florencie. Kromě Clemense a Olivie odcestovaly také jejich dcery Clara a Jean a Clemensova sekretářka Isabel V. Lyonová. Během svého osmiměsíčního pobytu ve Florencii Clemens nevykykle pokročil ve své autobiografii, z velké části proto, že se znovu nadchl pro diktování jako metodu kompozice. K této práci se vrátil v lednu 1904. Spoléhal se na Lyonovou, která neovládala těsnopis, takže to, co diktoval, zaznamenávala běžným způsobem. Svůj poznámkový sešit potom předala Jean, aby text přepsala na psacím stroji. Podle Lyonové:

Pan Clemens mi začal diktovat kolem 14. ledna. Jeho záměr *napsat* autobiografii nebyl nikdy dotažen do konce, protože podle něj je autobiografie cosi jako vyprávění & měla by se tedy sdělovat ústně. Na naléhání paní Clemensové jsme to vyzkoušeli a pan Clemens zjistil, že by mu to nějakým zázrakem mohlo jít.¹

O dva dny později Clemens líčil své úspěchy Howellsovi:

Přišel jsem na to! A musím se o to podělit – s tebou. Nikdy se nedozvíš, o kolik zábavy přicházíš, dokud nezačneš diktovat svoji autobiografii; potom trpce zjistíš, že jsi to tak mohl dělat celý život, kdybys měl to štěstí a napadlo tě to. Potom s údivem (& úžasem) zjistíš, jak moc to připomíná *mluvenou řeč*, jak opravdově to zní, jak pěkně & kompaktně & postupně se to skládá a jak osvěžující & příjemná & dřevní zkušenost to je... než se dospěje k závěru, tu & tam se vloudí chybička, drobné nepřesnosti & spousta zatoulaných myšlenek, ale to není na škodu, je to výhoda... něco stěžší postřehnutelného, co dobré vyprávění vyzdvihne vysoko nad sebelepší napodobeninu takového vyprávění, kterou lze spáchat perem.²

V jednom dopise, který ten měsíc diktoval, se zmiňuje o osvobozující povaze ústního vyprávění:

V posledních osmi či deseti letech jsem se s perem v ruce několikrát

1. Lyon 1903–6, zápis z 28. února 1904.

2. Howellsovi 16. ledna 1904, MH-H, v *MTHL*, 2: 778.

a různými způsoby pokusil napsat autobiografii, výsledek však nebyl uspokojivý, byl příliš literární... S perem v ruce se tok vyprávění mění v kanál; plyne pomalu, poklidně, uhlazeně, ospale, nemá žádný kaz, až na to, že je celý zkažený. Je příliš literární, příliš upjatý, příliš roztomilý; toto tempo, styl a rytmus se k vyprávění nehodí.¹

O dva roky později, v půli června 1906, zhodnotil toto období v roce 1904 jako okamžik, kdy zjistil, že upřednostňuje volný proud ústního vyprávění.

Z Florencie máme pouze šest diktovaných textů, je však jasné, že existovaly další, které se nedochovaly. V srpnu 1906 Clemens uvedl, že vytvořil víc než tucet „drobných životopisů“. K dispozici máme jen zlomek.

Podle mých propočtů, odhaduji to podle doby, kdy jsem před dvěma lety začal v Itálii s diktováním, se nacházím ve správném rozpoložení, abych povolaně a vyčerpávajícím způsobem ukojil svou zášť vůči oněm třinácti osobám, které si to zaslouží – jedné ženě a dvanácti mužům... Snad jsem tyto lidi ztrhal, zašlapal a znetvořil tak, že se o tom nesnilo ani tomu nejposlednějšímu mstiteli.²

Ve „Villa di Quarto“ Clemens jednoznačně „ztrhal“ hraběnkou Massigliovou a v diktovaném autobiografickém textu z 29. května 1906 obšírně cupoval Charlese L. Webstera, ale můžeme pouze hádat, kdo byli ti zbývající muži, „kteří si to zaslouží“. K nejpravděpodobnějším kandidátům patří Clemensův právník Daniel Whitford, jeho nakladatel Elisha Bliss, James W. Paige, vynálezce neúspěšného sázecího stroje, a samozřejmě Bret Harte.³

Diktování autobiografie začíná (leden 1906)

Olivia zemřela v červnu 1904 a rodina doprovázela její tělo zpět do Elmiry ve státě New York, kde byla pohřbena. Clemens se nesmírně trápil a autobiografii na půldruhého roku odložil. Musel přijít podnět, který by probudil jeho nadšení z roku 1904, a ten se objevil večer 3. ledna 1906 v podobě Alberta Bigelowa Painea, zkušeného spisovatele a redaktora, jenž se

1. „John Hay“.

2. Diktované autobiografické texty, 6. srpna 1906.

3. Viz diktované autobiografické texty z 26. května (Whitford), 2. června (Paige) a 14. června 1906 (Bret Harte).

na Clemense obrátil s návrhem, že napíše jeho životopis. Paine doporučil najmout stenografa, který by zaznamenával Clemensovy vzpomínky, a Clemens navrhl, abychom zdvojnásobili hodnotu naší činnosti a zájem o ni tím, že i nadále bude diktovat po vzoru oněch ranějších autobiografických kapitol, počínaje diktováním Redpathovi v roce 1885 přes pozdější diktování ve Vídni a ve „Villa Quarto“.¹ Projekt tím získal dvojitý účel – vznikal životopis a autobiografie.

Pro tento úkol byla najata Josephine S. Hobbyová, zkušená stenografka a excelentní písárka. Práce začala 9. ledna. Clemens navrhl, že se bude pracovat vždy ráno, zhruba dvě hodiny, čtyři nebo pět dní v týdnu. On mluvil, Hobbyová zaznamenávala jeho slova pomocí těsnopisu a Paine pozorně poslouchal. Paine vzpomínal, že během těchto ranních sezení Clemens obvykle diktoval z lůžka ve své newyorské rezidenci, „oblečený v hedvábném županu s pestrým perským vzorem a podepřený velkými bělostnými polštáři“.² V květnu se domácnost přesunula do letního domu v Dublinu ve státě New Hampshire. Zde práce pokračovala s občasnými přestávkami až do podzimu.

Než Clemens v roce 1909 dokončil diktování, za ním, Hobbyovou a dalšími třemi písáři zůstalo více než pět tisíc stran strojopisu. Tento obrovský materiál představuje od Clemensovy smrti největší část díla známého jako *Autobiografie*. Ale pravděpodobně od doby, kdy se redaktorem písemné pozůstalosti Marka Twaina stal DeVoto, byly pro každého, kdo procházel tento soubor, hádankou dvě věci. Zaprvé, většina diktovaných autobiografických textů, které vznikly mezi lednem a srpnem 1906, byla založena ve složkách – v každé jeden diktovaný text – obsahujících dvě až čtyři různé strojopisné kopie víceméně stejného textu. Zadruhé, rozdíly (jsou-li nějaké) mezi těmito strojopisnými duplikáty nejsou na první pohled příliš pochopitelné: liší se stránkování, zjevně bez jakékoliv logiky; na některých jsou ručně psané autorské opravy, na dalších nic takového nenajdeme; a mnohé jsou vedle autorových vpisků také plné poznámek nejméně půluctu dalších lidí (jejichž totožnost většinou neznáme). Tyto materiály představovaly ústřední problém, před nímž stál každý, kdo se rozhodl publikovat *Autobiografii Marka Twaina*.

1. *MTB*, 3: 1266.

2. *MTB*, 3: 1267.

Nakonec byly identifikovány čtyři strojopisy a byl určen jejich vztah ke všem ostatním. První strojopis vytvořila Hobbyová přímo ze svého stenografického zápisu diktovaných autobiografických textů datovaných od ledna 1906. Koncem května 1906 Clemens začal tento strojopis revidovat a v polovině června se Hobbyová pustila do druhého strojopisu, který zohledňuje jeho úpravy. Třetí strojopis obsahuje řadu výňatků, především z prvního strojopisu. Chystal se jako podklad pro tisk dvaceti pěti „Kapitol z mé autobiografie“, které Clemens publikoval v *North American Review* v letech 1906–1907. Logika autorských úprav jednoznačně směřovala k přizpůsobení textu soudobému čtenáři: jména byla zatajena, byly vynechány příliš osobní nebo obhroublé historiky a odstraněny kontroverzní názory. Všechny úpravy tohoto typu, s nimiž Clemens u posmrtně publikované verze rozhodně nepočítal, z textu našeho vydání Twainovy autobiografie zmizely. Čtvrtý strojopis obsahuje tentýž materiál jako druhý strojopis, ale jedná se o kopii – čili nevykazuje žádné stopy autorského posouzení. Nicméně slouží jako důležitý textový pramen v případě, že nemáme k dispozici jiné strojopisy.

„Konečný (a správný) plán“ (červen 1906)

Konečné rozhodnutí ohledně obsahu své autobiografie Clemens učinil teprve v červnu 1906. Vrátil se k úkolu, do něhož se pustil předchozí zimu: zrevidovat své starší texty včetně dřívějších pokusů o autobiografii. Vyslal Painea do New Yorku, aby vyzvedl „truhlici“ s rukopisy, které shromáždil s úmyslem využít je pro potřeby životopisu.¹ Když na konci června opouštěl Dublin, aby si na chvíli odpočinul od diktování, už byl rozhodnutý zahrnout pasáž „Má autobiografie [náhodné výňatky]“ – ve Vídni napsanou „Kapitolu druhou“ – a čtyři z textů diktovaných roku 1904 ve Florencii. Tyto starší texty, chybějící v prvním strojopise Josephine Hobbyové, byly vloženy na začátek druhého strojopisu, před diktované autobiografické texty z roku 1906. Clemense obzvláště potěšily „náhodné výňatky“, jak o tom svědčí slova, která si Lyonová poznamenala do deníku 22. června: „Po obědě jsme se posadili na verandu & p. Clemens četl úvod své úplně první autobiografie, kterou napsal před mnoha lety, kolem roku 1879–44 strojopisných stran & vyprávění o jeho klukovských letech & farmě. Byl hluboce pohnut, protože

1. Paine Lyonové, 11. června 1906, CU-MARK.

četl dál & dál.⁴¹ Clemens k nim napsal předmluvy, v nichž vysvětluje, proč zvolil právě tyto texty. Tyto rukou psané předmluvy, jejichž účel se podařilo zcela objasnit teprve nyní, tvoří součást souboru písemností Marka Twaina. První z nich, „Raný pokus“, měl předcházet „náhodným výňatkům“. Začíná slovy: „Kapitoly, jež nyní budou následovat, tvoří zlomek jednoho z mých četných pokusů (poté, co jsem dosáhl čtyřicítky) světit svůj život papíru“ a popisuje tuto črtu jako ukázkou „zastaralého, velmi zastaralého, nepružného a svízelného“ schématu, které „s vámi začíná v kolébce a vede vás přímo do hrobu“. Druhá předmluva, „Nejnovější pokus“, uvádí čtyři texty diktované ve Florencii: „Ve Florencii roku 1904 jsem konečně zakopl o ten správný postup, jak vytvořit autobiografii.“ Následující stránku nadepsal „Konečný (a správný) plán“. Rukopis končí třídílným textem nazvaným „Předmluva: Jako hlas ze záhrobí“, který Clemens popsal Howellsovi 17. června: „Dopsal jsem krátkou předmluvu. Líbí se mi její název: ‚Hlas ze záhrobí.‘ To připraví čtenáře na vážné věci, které budou následovat.“⁴² V prvním svazku *Autobiografie* (2010) je tento rozsáhlý úvodní materiál publikován poprvé, kompletní a seřazený tak, jak Clemens zamýšlel.

26. března 1906 Clemens během diktování pronáší: „Až tato autobiografie po mé smrti vyjde, chci, aby se stala vzorem všech budoucích autobiografií, a také chci, aby se ještě po mnoha staletích četla a budila obdiv díky své formě a metodě.“ Toto nadšení pro novátorský přístup Clemensovi vydrželo po celý rok 1906. Přestože zavrhl chronologické schéma, rané diktované texty obsahují události – jak humorné, tak tragické – z každé důležité etapy jeho dosavadního života, od chlapeckých let v Hannibalu až po osmdesátá léta 19. století v Hartfordu. Objevují se tu historiky o jeho matce, bratřech a kamarádech z dětství, jeho zkušenosti kormidelníka na parníku, prospektora a žurnalisty na Západě a mnoho nádherných výjevů z rodinného života. Spousta vzpomínek se inspirovala životopisem jeho dcery Susy, který začíná citovat 7. února 1906. Osвобоzen od potřeby uplatňovat autocenzuru se rovněž vyslovil k lidem kolem sebe, například ke svému nakladateli Elishovi Blissovi („ubohý zmetek“, který se „slaboduše řehťá jako nějaký idiot“), a veřejně známým osobnostem, jako byl Theodore Roosevelt („jeden z nejvznešenějších mužů všech dob“) nebo John D. Rockefeller starší

1. Lyon 1906, zápis z 22. června. Lyonová datuje tento strojopis do roku 1879, ale mylí se; možná chtěla původně uvést „1897“, což by víceméně odpovídalo skutečnosti.

2. Howellsovi 17. června 1906, NN-BGC, v *MTHL*, 2: 811.

(„oddaný, nevdělaný křesťan“, který neplatil daně). Jeho ironie představuje účinnou zbraň, již využívá k výpadům proti pokrytectví bohatých a mocných, především těch, kteří zabíjejí ve jménu křesťanství. První na ráně je imperialistická politika Spojených států amerických, jejichž „uniformovaní zabijáci“ povraždili muže, ženy a děti filipínského etnika Morů.

Stejně jako autobiografické texty diktované v lednu až březnu, zahrnuté do tohoto svazku, lze diktované texty, které vznikly od dubna 1906 do konce roku 1909, charakterizovat pouze obecně. Clemens v nich „ztrhal“ Charlese H. Webba, nakladatele své první knihy. Podle něj se „narodil jako podvodník a ještě se v tom zdokonalil“. Breta Harta zkritizoval jako „pompézního, kýčovitého a falešného“. Přiznává svou naivitu v peněžních otázkách a nepovedené investice. Překonává svou nechuť jitrřit bolestné vzpomínky a líčí, jak to bylo s Oliviiinou nemocí a smrtí. Zmiňuje se o své návštěvě Anglie v roce 1907, kterou podnikl proto, aby od Oxfordské univerzity mohl převzít čestný titul. Vyjádřil své pobavení nad zákazem *Dobrodružství Huckleberryho Finna*. Poukázal na to, že pro mladé čtenáře vhodnější než Bible. V jedné sérii diktovaných textů z června 1906, u níž si vymíňuje, že se objeví až ve „vydání z L. P. 2406“, se dokonce posmívá Bibli a věřícím, kteří přijímají křesťanské učení jako doslovnou pravdu.¹

Nijak nepřekvapí, že v letech 1907 a 1908 intenzita Clemensova zájmu o autobiografii postupně slábla. Každý další rok se počet diktovaných textů snížil o polovinu, zkracovaly se a narůstal podíl vložených výstřižků a dalších dokumentů. V roce 1908 dokonce představoval podstatnou část toho, čím rozšířil autobiografii, původně rukopis, který *označil* jako diktovaný text. 24. prosince 1909 napsal, že kvůli Jeanině smrti „autobiografie na tomto místě končí“, ale v předchozích osmi měsících stejně nevyprodukoval více než dvanáct nových stran strojopisu.

Autobiografie jako literatura (1909)

Krátce po Clemensově smrti v roce 1910 Howells ve své stati *My Mark Twain* (Můj Mark Twain) oznámil, že se mu Clemens v určité chvíli „zničehonic“ svěřil se svým úmyslem ukončit práci na autobiografii, nicméně Howells si nebyl jistý, zda ji Clemens „dokončil, nebo pouze odložil“. „Nikdy

1. Jeden z těchto textů, diktovaný 20. června 1906, je zahrnut v ukázce z druhého svazku *Autobiografie*.

jsem se nezeptal,“ přiznává. Vzpomínal rovněž, že Clemens na počátku své práce chtěl mít z autobiografie „naprosto pravdivou zprávu o svém životě a době“, nicméně už připustil, že „ohledně pravdivosti neuspěl; začal si vymýšlet a důvodem, proč žádný člověk o sobě ještě neřekl pravdu, je to, že nikdo něco takového udělat nemohl“.¹ Pravda je taková, že už v roce 1904 se Clemens na základě vlastní zkušenosti přesvědčil, že autobiografie „si žádá především vytěsnění pravdy“, a to i v případě, že „krutá pravda je mezi řádky“.² V dubnu 1906 řekl během diktování:

Tři měsíce jsem každý den diktoval svou autobiografii; napadlo mě patnáct set nebo dva tisíce příhod z mého života, za něž se stydím, přesto jsem si ani jednu nedovolil světit papíru. Myslím, že až dokončím tyto paměti, pokud je vůbec dokončím, bude prach ve skladišti těchto příhod stále ještě nedotčený. Domnívám se, že pokud bych jakékoliv z těchto příhod vynesl na světlo, až bych přistoupil k redakci této knihy, určitě bych je vyškrtl.³

Existují dobré důvody předpokládat, že když Clemens umíral, již lépe chápal, čeho může jeho autobiografie či autobiografie kohokoliv jiného dosáhnout. V polovině roku 1909 byl dotázán, zda jsou jeho poznámky o rodinných pozemcích v Tennessee, které publikoval v *North American Review*, pravdivé. „Ano,“ odpověděl, „doslovně vzato jsou pravdivé, jinými slovy jsou produktem mých dojmů – vzpomínek. Jako místopřísežné prohlášení nemají žádnou cenu; je to jen literatura.“⁴

Od Clemensovy smrti uplynulo již více než sto let. Zdá se tedy správné, aby z obrovské hromady papíru konečně vystoupila jeho *Autobiografie* a byla doceněna jakožto „literatura“. Toto vydání Twainovy autobiografie se opírá o přesvědčivé svědectví historických dokumentů, které umožňuje pochopit

1. Howells 1910, 93–94.

2. Howellsovi 14. března 1904, NN-BGC, v *MTHL*, 2: 782.

3. Diktované autobiografické texty, 6. dubna 1906.

4. Clemens vypovídal jako žalující strana v procesu týkajícím se těchto pozemků („Interrogatories for Saml. L. Clemens“, zaznamenáno 3. dubna 1909, a „Deposition S. L. Clemens“, zaznamenáno 11. června 1909, U. S. National Archives and Records Administration 1907–1909; kopie dokumentů poskytnuty s laskavým svolením Barbary Schmidtové).

a splnit jeho přání týkající se této autobiografie, Twainova posledního velkého literárního díla. Jeho dlouhodobý záměr promluvit „ze záhrobí“ co nejpřímněji přestal být pouhým záměrem.

H. E. S.

Mark Twain Project, Berkeley

Autobiografie

☞ Raný pokus ☜

Kapitoly, jež nyní budou následovat, tvoří zlomek jednoho z mých četných pokusů (poté, co jsem dosáhl čtyřicítky) svěřit svůj život papíru.

Začátek je plný sebedůvěry, avšak stihne ho osud jeho bratrů – v současné době je odložen kvůli jiným, čerstvějším zájmům. Není se čemu divit, neboť schéma je to zastaralé, velmi zastaralé, nepružné a svízelné – toto schéma s vámi začíná v kolébce a vede vás přímo do hrobu, přičemž cestou nejsou dovoleny žádné odbočky. Nicméně tyto odbočky občerstvují naši životní pouť, a měly by tudíž občerstvovat také náš životní příběh.

Má autobiografie [náhodné výňatky]

✠ Ale už dost starých časů a novoanglické větve Clemensů. Další z bratrů se usadil na Jihu a je vzdáleně zodpovědný za mou existenci. Ať už jeho odměna představovala cokoliv, vybral si ji o několik generací dříve. Zamířil na Jih se svým důvěrným přítelem Fairfaxem a společně se usadili v Marylandu, ale posléze pokračovali dál a zabydleli se ve Virginii. Potomci právě tohoto Fairfaxe se měli těšit nezvyklé výsadě – být anglickými hrabaty narozenými v Americe. Zakladatelem rodu byl generál lord Fairfax, velitel parlamentaristické armády z Cromwellových dob. Hraběcí titul, který je nedávného data, přešel na americké Fairfaxy díky tomu, že anglická větev postrádala mužské dědice. Starousedlíci ze San Franciska si budou pamatovat na „Charleyho“, amerického hraběte z poloviny šedesátých let – podle Burkeova soupisu šlechty šlo o desátého lorda Fairfaxe a také o člověka zastávajícího jakýsi nevýznamný veřejný úřad v nově založeném hornickém městečku Virginia City na území Nevady. Nikdy neopustil Ameriku. Znal jsem ho, ale nijak důvěrně. Měl zlaté srdce a to bylo celé jeho jmění. Odložil svůj titul k ledu, dokud se jeho situace nezlepší natolik, aby odpovídala důstojnosti hraběcího titulu; k tomu však podle mého názoru nikdy nedošlo. Byl to odvážný muž a svým založením obdivuhodně velkorysý. Nechvalně proslulá, odporná kreatura jménem Ferguson, která neustále vyvolávala spory s muži lepšími, než byla ona sama, se jednou pustila i do Fairfaxe a hrabě s ní zametl. Ferguson se sebral ze země a za mumlání výhrůžek vyklidil pole. Fairfax nenosil zbraně a odmítl se ozbrojit i nyní, přestože ho přátelé varovali, že Ferguson se vyznačuje zákeřnou povahou a jistě se dříve či později pokusí nějakým nízkým způsobem pomstít. Několik dní se

nic nedělo, potom Ferguson hraběte zaskočil a přiložil mu k hrudi revolver. Fairfax mu pistoli vytrhl a chystal se ho zastřelit, muž však padl na kolena a prosil: „Nezabíjejte mě – mám ženu a děti.“ S Fairfaxem cloumaly vášně, přesto ho prosba obměkčila. „Oni mi nijak neublížili,“ pravil a nechal toho darebáka jít.

Pokud se vrátíme k virginským Clemensům, narazíme na mlhavý zástup předků, který se táhne až kamsi k potopě světa. Podle vyprávění byli za vlády královny Alžběty někteří z nich piráti a otrokáři. To jim však nijak nepřitěžuje, neboť jimi byli také Drake, Hawkins a další. Tehdy se jednalo o uznávanou živnost a obchodními partnery pirátů a otrokářů bývali monarchové. Svého času jsem se i já toužil stát pirátem. Čtenář, jestliže zanoří pohled do nejtajnějších hlubin svého srdce, objeví, ale co na tom sejde, co tam objeví: já nepíši jeho autobiografii, nýbrž svou. Podle vyprávění byl za vlády Jakuba I. nebo Karla I. jedním z dalších v zástupu předků velvyslanec ve Španělsku, který se tam oženil, díky čemuž dopřál našim žilám trochu španělské krve pro zahřátí. Rovněž se traduje, že tento či jiný předek – podle jména Geoffrey Clement – napomohl odsouzení krále Karla k trestu smrti. Osobně jsem tyto příběhy neověřoval, zčásti proto, že jsem pohodlný, a zčásti proto, že jsem byl příliš zaneprázdněn leštěním tohoto konce rodové linie ve snaze o to, aby oslnila; ale jiní Clemensové tvrdí, že je ověřovali a že obstály. Vždy jsem tudíž pokládal za hotovou věc, že jsem, v zastoupení svého předka, Karlovi nepodal pomocnou ruku v jeho potížích. Navíc mě pronásledují mé instinkty. Jestliže se u nás projevuje silný, úporný a nevykořenitelný pocit, můžeme vzít jed na to, že nepochází z nás, ale zdědili jsme ho – zdědili jsme ho z minulosti a vlivem času se vytvrdil, zdokonalil a zakonzervoval. Jsem tedy odjakživa trvale zahořklý vůči Karlovi a mám opodstatněný dojem, že tato emoce ke mně přitekla skrze žíly mých předků ze srdce onoho soudce; z toho plyne, že pokud sám za sebe vůči někomu zahořknu, neděje se tak z mého rozmaru. Vůči Jeffreysovi žádnou hořkost necítím. Měl bych, ale necítím. To naznačuje, že mým předkům z časů Jakuba II. byl lhostejný; netuším proč, nikdy jsem tomu nepřišel na kloub, ale právě tohle to naznačuje. Také jsem vždy pocítoval náklonnost k satanovi. Pochopitelně jde o cosi po předcích; musím to mít v krvi, já si to přece nevymyslel.

...Čili, na základě svědecké výpovědi instinktů, již podepírá tvrzení Clemensů, kteří podle svých slov proklepli prameny, jsem byl odjakživa

nucen věřit, že Geoffrey Clement, muž, jenž zajistil světu dalšího mučedníka, patřil mezi mé předky, a byl jsem také nucen pohlížet na něj s laskavostí, ba dokonce pýchou. Nemělo to na mě dobrý vliv, neboť to povzbuzovalo mou ješitnost, a to je hřích. Ponoukalo mě to, abych se povyšoval nad lidi, kteří neměli takové štěstí na předky jako já, a vedlo k tomu, abych jim příležitostně srážel hřebínek a před svědky je zraňoval svými poznámkami.

K události tohoto druhu došlo před několika lety v Berlíně. Tehdy byl naším vyslancem u císařského dvora William Walter Phelps a jednou večer mě vzal na večeři s hrabětem S., jedním z ministrů kabinetu. Tento šlechtic pocházel ze starobylé a význačné rodiny. Pochopitelně jsem se také chtěl pochlubit svými předky, nechtělo se mi je však tahat z hrobů za uši a nezdálo se, že bych někdy dostal příležitost zapracovat je do hovoru způsobem, jenž by vypadal dostatečně nahodile. Předpokládám, že Phelps se potýkal s těmiž obtížemi. Popravdě mi tu a tam připadal úplně bez sebe – přesně tak působí lidé, kteří touží jen tak mimochodem odhalit svůj rodokmen a nemohou přijít na způsob, jenž bude vypadat dostatečně nahodile. Avšak nakonec, poté, co jsme dovečeřeli, se o to pokusil. Provedl nás po svém salonu, ukazoval nám obrazy a posléze se zastavil před jistou neumělou, starodávnou rytinou. Zobrazovala soud s Karlem I. Byli tu soudci v puritánských kloboucích s širokou střechou seskupení ve tvaru pyramidy a pod nimi tři holohlaví zapisovatelé usazení u stolu. Pan Phelps položil prst na jednoho z oněch tří a s triumfální ledabylostí pronesl:

„To je můj předek.“

Já ukázal na soudce a opáčil se zničující unylostí:

„A tohle je můj předek. Ale co na tom sejde? Mám i jiné.“

Nebylo to ode mě příliš ušlechtilé. Od té doby toho lituji. Nicméně usadilo ho to. Jak se asi cítil? Naše přátelství kupodivu nedoznalo žádných změn; což dokazuje, že bez ohledu na skromnost svého původu byl skvělým a vznešeným mužem. A mně budiž připsáno ke cti, že jsem jeho původu nevěnoval pozornost. Na mém vztahu k němu se nic nezměnilo, naopak jsem se k němu vždy choval jako k sobě rovnému.

V jednom směru to však pro mě byl náročný večer. Pan Phelps se domníval, že jsem čestný host, a totéž si myslel hrabě S.; já však nikoliv, protože mé pozvání neobsahovalo nic, co by něco takového naznačovalo. Šlo pouze o přátelský, spěšně psaný text na kartičce. V době, kdy byla ohlášena večeře, se Phelps nacházel ve stavu nejistoty. Muselo se něco podniknout

a nebyl vhodný čas cokoliv vysvětlovat. Pokoušel se mě přimět, abych s ním šel ven, já se ale držel zpátky; potom to zkusil u pana S., také on odmítl. Nacházel se tu ještě jeden host, s ním však žádné potíže nebyly. Nakonec jsme vyšli ven v hloučku. Vyvstaly zdvořilé rozpaky, kam se kdo posadí. Chopil jsem se židle po levici pana Phelpse, hrabě se posadil naproti Phelpsovi a druhému hostovi nezbylo nic jiného než zaujmout čestné místo. Do salonu jsme se vrátili v původním nepořádku. Měl jsem na nohou nové boty a tlačily mě. O jedenácté jsem si v ústraní ulevil výkřikem; nemohl jsem si pomoci, ta bolest byla nesnesitelná. Hodinu se jalově konverzovalo. S. měl být už od půl desáté u lůžka jakéhosi umírajícího činovníka. Nakonec jsme se díky jednomu spásnému podnětu všichni zvedli a bez vysvětlování sešli ke dveřím do ulice – opět v hloučku, a aniž bychom dodrželi jakékoliv pořadí; a takto jsme se rozešli.

Onen večer měl své chyby, ale na druhou stranu jsem se mohl zmínit o svém předkovi, takže jsem byl spokojený.

Mezi virginskými Clemensi se vyskytoval Jere. (už o něm byla zmínka) a Sherrard. Jere. Clemens proslul široko daleko jako pistolník a jednou mu to pomohlo zpacifikovat nějaké bubeníky, na které nezapůsobila vlídná slova a přesvědčování. V té době cestoval po státě a řečnil. Před tribunou se srotili bubeníci, které si najala opozice, aby bubnováním rušili jeho proslov. Než spustil, vytáhl revolver, položil ho před sebe a měkkým, něžným hlasem povídá:

„Nerad bych někoho zranil a nebudu se o to snažit, ale pro každý z těch šesti bubnů tu mám jednu kulku, a kdybyste na ně chtěli bubnovat, raději za nimi nestůjte.“

Sherrard Clemens byl za občanské války republikánským kongresmanem ze Západní Virginie, potom odešel do St. Louis, kde žila a dosud žije včeta Jamese Clemense, a stal se zapáleným přívržencem Konfederace. To se stalo po válce. Tehdy, kdy on byl republikán, já byl jižanským dobrovolníkem; ale v době, kdy se z něj stal obdivovatel Konfederace, ze mě se stal (dočasně) republikán. Clemensové se vždy snažili ze všech sil udržet politickou rovnováhu, ať už jim to znepříjemňovalo život sebevíc. Netuším, co se s Sherrardem Clemensem stalo, jednou jsem však veřejnému shromáždění republikánů kdesi v Nové Anglii představoval senátora Hawleyho a poté mi přišel ze St. Louis ostrý dopis od Sherrarda. Prohlásil, že republikány ze Severu – opravuji, „tu špínu ze Severu“ – stará jižanská aristokracie vyhladí ohněm

a mečem a mě jakožto člověka s modrou krví nijak nectí, že jsem se spráhl s takovými mizery. Zapomněl jsem snad, že patřím k Lambtonům?

To byl odkaz na rodinu z matčiny strany. Jak už jsem řekl, byla Lambtonová – Lambtonová s *p*, protože někteří z amerických Lamptonů za starých časů neovládali pravopis, a tak toto jméno v jejich rukou trpělo. Pocházela z Kentucky a s mým otcem se vzali roku 1823 v Lexingtonu, když jí bylo dvacet a jemu dvacet čtyři let. Ani jeden z nich neměl na rozhazování. Ona mu přivedla věnem dva nebo tři černochoy, ale myslím, že nic víc. Přestěhovali se do odlehlé, osamělé vsi, která se jmenovala Jamestown a ležela v liduprázdných horách na východě Tennessee. Tady se narodil první vrh jejich potomstva, ale vzhledem k tomu, že já jsem pozdější ročník, na nic z toho si nepamatuji. Mě prozatím odložili – odložili až do Missouri. Missouri byl neznámý, nový stát a potřeboval na sebe něčím upozornit.

Domnívám se, že v Jamestownu se narodil můj nejstarší bratr Orion, sestry Pamela a Margaret a bratr Benjamin. Možná byli i další, ale tím už si nejsem jistý. Příchod mých rodičů znamenal pro onu vísku pozdvižení. Vzbudili naději, že pokud zůstanou, Jamestown by mohl povýšit na město. Předpokládalo se, že zůstanou. A tak zde došlo ke konjunkturu; nakonec však odešli, ceny klesly a trvalo spoustu let, než Jamestown dostal druhou šanci. O Jamestownu jsem psal ve své knize „Pozlacený věk“, ale pouze z doslechu, nikoliv na základě osobní zkušenosti. Otec opustil nádherný statek, který v okolí Jamestownu měl – 75 tisíc akrů.* Když v roce 1847 zemřel, vlastnil ho už asi dvacet let. Daně nestály za řeč (všehovšudy pět dolarů ročně) a on je vždycky rádně platil a pečlivě dbal o svá vlastnická práva. Vždycky tvrdil, že za jeho života ta země nebude mít hodnotu, ale jednou slušně zaopatří jeho děti. Pod povrchem leželo uhlí, měď a železo, na povrchu rostly lesy a otec říkal, že jednou dorazí do kraje železnice a tehdy onen majetek bude opravdovým majetkem a naplní tak význam tohoto slova. Rostla tu také slibná odrůda divokého vína. Poslal několik vzorků Nicholasi Longworthovi ze Cincinnati, aby je posoudil, a pan Longworth prohlásil, že z nich bude víno, které se vyrovná jeho catawbskému. Kromě těchto pokladů se v zemi ukrývala také ropa, ale to otec nevěděl, a i kdyby to věděl, v té době to nikoho nezajímalo. Ropa byla objevena teprve kolem roku 1895. Kéž by mi dnes patřilo alespoň pár akrů! Pak bych si nemusel vydělávat na živobytí psaním vlastních

* Oprava (1906) – zdá se, že šlo o více než 100 000 akrů.

životopisů. Ze smrtelné postele nám otec vzkázal: „Té země se držte a čekejte; ať vám ji nějaký vykuk nevyfoukne.“ Oblíbený bratranec mojí matky James Lampton, který vystupuje v „Pozlaceném věku“ jako „plukovník Sellers“, o té zemi vždycky říkal – a říkal to s očividným nadšením – „Jsou v tom miliony – miliony!“ Pravda je, že on to říkal o všem – a vždycky byl vedle; tentokrát se ale nemýlil, což ukazuje, že člověk, který chodí po světě a trousej prorocství, by se za žádných okolností neměl nechat odradit: jestliže ke všemu, co vidí, přistoupí se stejnou smělostí a zápaem, jednou se musí trefit.

Mnoho lidí pokládalo „plukovníka Sellerse“ za fiktivní, smyšlenou a značně nepravděpodobnou postavu a dali mi právo nazývat ho „stvořením“, ale mylili se. Já ho svezřil papíru přesně takového, jaký byl; nebyl to člověk, o němž by se dalo přehánět. Zápletky, které jak v knize, tak na jevišti působí nejvýstředněji, jsem si nevymyslel, ale jde o fakta z jeho života; a byl jsem u toho, když se vše odehrávalo. Publikum Johna T. Raymonda při scéně s požíváním vodnice obvykle málem umře smíchy, ale ať je sebevíc neuvěřitelná, až do všech absurdních detailů jsem se věrně držel skutečnosti. Došlo k tomu přímo u Lamptonů a já tam byl. To já byl tím hostem, který jedl vodnici. Když se této dojemné scény ujme velký herec, i oči otrlého diváka se zakalí slzami a zároveň se může potrhát smíchy. Raymond však byl vynikající pouze v humorné poloze. V té byl znamenitý a úžasný – jedním slovem velký; ve všem ostatním byl tím nejzaksrlejší m trpaslíkem. Skutečný plukovník Sellers, jak jsem ho poznal v osobě Jamese Lamptona, byla citlivá a krásná duše, odvážný muž, přímý a čestný člověk, člověk s velkým, bláhovým a nesobeckým srdcem, kterého si každý musel zamilovat; všichni přátelé ho měli velice rádi a rodina se před ním skláněla. To je čistá pravda. V jejich očích byl jen o něco méně než bůh. Skutečný plukovník Sellers se na jevišti nikdy neobjevil. Objevila se na něm jen polovina plukovníka Sellerse. Raymond jeho druhou polovinu nedokázal zahrát; bylo to nad jeho síly. Tuto polovinu tvořily kvality, jež zcela postrádal. Pro Raymonda to nebyl odvážný muž, nebyl to čestný ani poctivý člověk, byl nicotný, sobecký, sprostý, nevzdělaný a přitroublý, a tam, kde měl mít srdce, zela jen díra. Existoval pouze jediný člověk, který mohl zahrát celého plukovníka Sellerse, a tím byl Frank Mayo.*

* Raymond vystupoval coby „plukovník Sellers“ zhruba od roku 1876. Asi o dvacet let později Mayo zdramatizoval „Tulpase Wilsona“ a titulní roli zahrál opravdu nádherně.

Svět je plný překvapení. Člověk o ně zakopává i tam, kde je čeká nejméně. Když jsem Sellerse začlenil do knihy, Charles Dudley Warner, který psal příběh se mnou, navrhl, abychom Sellersovi změnili křestní jméno. O deset let dříve v jakémsi Bohem zapomenutém koutě amerického Západu narazil na chlapíka jménem Eschol Sellers a soudil, že jméno Eschol by našemu Sellersovi výtečně sedělo, protože bylo neobvyklé, zvláštní a tak dále. Ten nápad se mi líbil, ale namítl jsem, že by to onen muž mohl zjistit a nemuselo by se mu to zamlouvat. Warner však tvrdil, že k tomu určitě nedojde; že je bezpochyby už mrtvý, protože člověk takového jména se nemůže dožít vysokého věku; a ať už žije, nebo ne, to jméno potřebujeme, je přesně to pravé a bez něj to nejde. Takže jsme provedli změnu. Warnerův muž byl farmář z nuzných poměrů. Když byla kniha asi týden na světě, do Hartfordu přibyl jistý univerzitou odkojený džentlmen vybraných způsobů, vyšňořený jako knížepán. Stav jeho mysli připomínal přetopený kotel, v očích mu plála žaloba pro nactiutrhání a jeho ctěné jméno znělo Eschol Sellers! Navíc neslyšel o tom, že by v okruhu tisíce mil žil někdo další takového jména. Toto poškození aristokratovy sebe prezentace bylo jednoznačné a mělo praktický dopad: nakladatelství American Publishing Company musí stáhnout toto vydání a změnit jméno na tiskařských deskách, nebo bude čelit žalobě o odškodnění ve výši 10 000 dolarů. Odvážel si slib nakladatelství a četné omluvy. Na tiskařských deskách jsme změnili jméno na plukovníka Mulberryho Sellerse. Zřejmě se může stát úplně cokoliv, čili není vyloučeno ani to, že se vyskytnou dva muži nemožného jména Eschol Sellers a nemají spolu nic společného.

Jamese Lamptona po celý život obklopoval pestrobarevný opar velkolepých snů a nakonec zemřel, aniž se stal svědkem toho, že se jediný z nich splnil. Naposledy jsem ho viděl v roce 1884, dvacet šest let poté, co jsem v jeho domě spořádal mísu syrové vodnice a spláchl ji vědrem vody. Zestárl, vlasy mu zbělely, ale přistupoval ke mně se stejnou bodrostí jako zamlada a byl to celý on – nic mu nechybělo: spokojené ohníčky v očích, srdce plné naděje, výmluvný jazyk, představitost, v níž se rodí zázraky – to všechno tam bylo; a než jsem se stačil otočit, už leštil svou Aladinovu lampu a odhaloval přede mnou utajené bohatství světa. Řekl jsem si: „Nic jsem mu neubral, vykreslil jsem ho v celé jeho kráse; a je dodnes úplně stejný: Cable ho pozná.“ Požádal jsem, aby mě na chvíli omluvil, a odběhl do sousední místnosti, která patřila Cableovi; Cable a já jsme objížděli Unii a předčítali. Povídám:

„Nechám dveře otevřené, abys slyšel. Je tam moc zajímavý člověk.“

Vrátil jsem se a zeptal se Lamptona, co teď dělá. Začal mi vyprávět o „kšeftíku“, který s pomocí svého syna rozjel v Novém Mexiku; „nic velkého – jenom taková prkotina – zčásti abych zabil čas, zčásti aby můj kapitál nezahláel, ale hlavně aby se kluk něčemu přiučil – aby se kluk přiučil; kolo štěstí se pořád otáčí, třeba se jednou bude muset žít prací – na světě se dějí divný věci. Ale jak už jsem říkal, nic velkého – jenom taková prkotina.“

A tak to také bylo – když s tím začal. Ale pod jeho obratnými rukama to rostlo, vzkvétalo a rozpínalo se, že si to ani neumíte představit. Za půl hodiny byl hotov; na závěr rozkošně rozvláčným způsobem poznamenal:

„Jo, není to nic víc než prkotina, jak se dneska říká – bagatelní záležitost – ale baví mě to. Dá se tím slušně zabít čas. Kluk o tom má vysoký mínění, ale však víš, je mladej a má bujnou fantazii; postrádá zkušenosti, který přicházejí s velkými úkoly a který drží fantazírování na uzdě a tříbí soudnost. Řekl bych, že je v tom pár milionů, možná tři, ale myslím, že víc ne; ale to víš, pro mládence, co mu ještě teče mlíko po bradě, to není špatný. Snad bych si ani neměl přát, aby nadělal jmění – to ať přijde později. Teď by se mu z toho mohla zamotat hlava a v mnoha směrech by mu to mohlo bejt na škodu.“

Potom prohlásil něco v tom smyslu, že doma nechává ležet peněženko v salonu a ta že má otevřeno, i když jsou banky už zavřené, a...

V té chvíli jsem ho zarazil a poprosil ho, aby od Cablea a mě laskavě přijal pozvání na přednášku – společně s tolika přáteli, kolik jich bude ochotno poctit nás svou přítomností. Pozvání přijal. A poděkoval mi, jak jen může poděkovat osobnost, která nám udělala laskavost. Jeho proslov o vstupenkách jsem utnul, protože jsem viděl, že se mě chystá požádat, abych mu je obstaral s tím, že je druhý den zaplatí. Věděl jsem, že když něco slíbí, zaplatí, i kdyby měl dát šaty do zástavy. Ještě chvilku jsme klábosili, potom jsme si srdčně a vroucně potřásli rukama a on odešel. Cable vystrčil hlavu ze dveří a řekl:

„To byl plukovník Sellers.“

Kapitola

Jak už jsem řekl, ten rozlehlý pozemek v Tennessee* držel otec dvacet let – nedotčený. Když v roce 1847 zemřel, začali jsme se o něj starat my.

* 100 000 akrů.

Čtyřicet let poté nám už zbývalo jen 10 tisíc akrů a ani jsme nevěděli, jak se to vlastně rozprodalo. Kolem roku 1887 – možná o něco dříve – šlo i těch 10 tisíc akrů. Bratr se chopil příležitosti směniti je za dům a stavební parcelu ve městě Corry v petrolejářské oblasti Pensylvánie. Kolem roku 1894 prodal tento majetek za 250 dolarů. Tak to dopadlo s našimi pozemky v Tennessee.

Pokud jsme na moudré investici mého otce vydělali kromě toho ještě nějaký cent navíc, nejspíš mi to vypadlo z paměti. Vlastně nikoliv, přehlédl jsem jeden detail. Pozemky mi poskytly prostor, v němž žil Sellers a odehrávala se jedna z knih, na nichž jsem pracoval. Jako spoluautor jsem obdržel polovinu honoráře, 15 či 20 tisíc dolarů; za divadelní hru jsem dostal dalších 75 nebo 80 tisíc dolarů – akr tak vychází na jeden dolar. Je to zvláštní: Když můj otec tuto investici uskutečnil, ještě jsem nebyl na světě, s mým podílem tudíž nepočítal; leč právě já se stal jediným členem rodiny, který na tom kdy vydělal. Až se dostanu dál, tu a tam využiji příležitost, abych se o onom území opět zmínil, protože tím či oním způsobem ovlivňovalo náš osud po více než generaci. Kdykoliv se stahovala mračna, vztáhlo k nám svou nadějeplnou, sellersovskou ruku, pozdvihlo nás z prachu a pravilo: „Nebojte se – spoléhejte se na mne – buďte trpěliví.“ Po čtyřicet let v nás rozdmýchávalo naději, a nakonec nás opustilo. Uspalo naši čínorodost a udělalo z nás vizionáře – snílky a zahaleče. Neustále jsme byli připraveni v příštím roce zbohatnout – a to nikoliv díky práci. Není k zahození začít život v chudobě; není k zahození začít život v blahobytu – to je zdraví prospěšné; ale začínat ho jako *výhledově* bohatý! Ten, kdo něco takového nezažil, si neumí představit, jaké je to prokletí.

Na počátku třicátých let se moji rodiče přestěhovali do státu Missouri. V oněch dobách to byla dlouhá cesta a jistě také drsná a únavná. Domov založili v maličké vesnici jménem Florida v okrese Monroe a tam jsem se roku 1835 narodil. Ve vesnici přebývala stovka lidí a já její populaci navýšil o jedno procento. To je víc, než pro jiné vsi a města kdy učinili ti nejlepší mužové v dějinách. Možná to nezní příliš skromně, nicméně je to tak. Neexistuje žádný doklad, že by kdokoliv udělal tak mnoho – dokonce ani Shakespeare. Ale já to udělal pro Floridu, což myslím, svědčí o tom, že bych toho byl schopen pro jakékoliv místo na Zemi – třeba i Londýn.

Nedávno mi kdosi z Missouri poslal obrázek domu, v němž jsem se narodil. Až dosud jsem vždycky tvrdil, že se jednalo o palác, ale od nynějška budu opatrnější.

Vybavuje se mi jedna jediná okolnost, která mě pojí s dobou, kdy jsem tam žil. I když mi v té době bylo jen dva a půl roku, vybavuji si to velice dobře. Rodina všechno sbalila a vyrazila v krytých vozech do Hannibalu u řeky Mississippi, třicet mil odtud. Když padla noc, utábořili se a přepočítali děti, jedno chybělo. Byl jsem to já. Zapomněli na mě. Než se rodiče vydají na cestu, vždycky by si měli spočítat děti. Celkem jsem si to užíval, hrál jsem si, dokud jsem nezjistil, že dveře nejdou otevřít a všude kolem se rozhostilo strašlivé ticho. Pochopil jsem, že rodina je pryč a mě tu zapomněli. Pěkně mě to vyděsilo. Řval jsem, seč mi síly stačily, ale byl jsem úplně sám a to nevěstilo nic dobrého. Odpoledne jsem strávil v zajetí a záchrana nepřišla, ani když se snesl soumrak a místo ožilo nočními duchy.

Mému bratrovi Henrymu bylo v té době šest měsíců. Často se mi vracela vzpomínka na to, jak když mu byl asi týden, vlezl venku do ohně. Byl to pro mě takový zážitek, že jsem si ho zapamatoval, přestože mi bylo tak málo. A ještě pozoruhodnější bylo, že jsem si celých třicet let nalhával, že si to *opravdu* pamatuji – vždyť k tomu samozřejmě nikdy nedošlo; ve svém věku by nikam nedokázal vlézt. Kdybych přestal dumat, nemusel jsem tak dlouho zatěžovat svou paměť oním nemožným smetím. Mnoho lidí se domnívá, že dojmy uložené do paměti dítěte během prvních dvou let jeho života v ní nezůstanou ani pět let, jenže to je omyl. O autenticitě a věrohodnosti příhody Benvenuta Cellinisa s mlokem jistě netřeba pochybovat; dále tu máme pozoruhodný a nepochybnitelný důkaz v zážitku Helen Kellerové – o tom se však zmíním jindy. Po mnoho let jsem věřil, že si pamatuji, jak jsem ve věku šesti týdnů pomáhal dědečkovi pít punč z whisky, ale dnes už o tom nemluví; zestárl jsem a paměť nemám tak čilou jako dřív. Když jsem byl mladší, u čehokoliv jsem si dokázal vzpomenout, zda se to přihodilo, či nikoliv; ale moje schopnosti teď upadají a brzy si vzpomenu jen na to, co se stalo před chvílí. Je smutné dospět k takovému duševnímu úpadku, ale musíme tam všichni.

Stryc John A. Quarles byl farmář a jeho pozemky ležely ve volné krajině čtyři míle od Floridy. Měl osm dětí a patnáct nebo dvacet černochů. Obdařený byl i v jiných směrech. Zvláště co se týkalo povahy. Nepotkal jsem skvělejšího chlapa. Každý rok jsem u něj strávil dva nebo tři měsíce, počínaje čtvrtým rokem po našem stěhování do Hannibalu a konče rokem, kdy mi bylo jedenáct nebo dvanáct let. Jím ani jeho manželkou jsem se nikdy vědomě neinspiroval v žádné ze svých knih, zato jeho farma se mi

při psaní jednou nebo dvakrát velmi hodila. V „Hucku Finnovi“ a „Tomu Sawyerovi detektivem“ jsem ji přestěhoval do Arkansasu. Bylo to celých šest set mil daleko, ale nebyl to zase takový problém, nešlo o nějak velkou farmu; možná pět set akrů, v každém případě bych to udělal, i kdyby byla dvakrát taková. A co se týče mravní stránky věci, vůbec jsem o ni nedbal; kdyby si to literatura žádala, přestěhoval bych klidně celý stát.

Farma strýčka Johna byla pro kluka učiněný ráj. Bydlelo se v dvojdomě z otesaných klád a s kuchyní ho spojovala široká, otevřená (ale zastřešená) chodba. Na léto se stůl přenesl doprostřed této stinné a vzdušné chodby, a ta přepychová jídla – jen na ně pomyslím, slzy se mi derou do očí. Smažené kuře, pečené prasátko, divocí i domácí krocani, kachny a husy, čerstvě skolená zvěřina, veverky, králíci, jeřábci, křepelové, tetřívci preriovní, domácí slanina a šunka, teplé buchty, teplé moučníky z piškotového těsta, teplé moučníky z pohankové mouky, teplý pšeničný chléb, teplé rohlíky, teplý kukuřičný chleba, vařené kukuřičné palice, *succotash*, měsíční fazole, zelené fazolky, rajčata, hrách, brambory, batáty, podmáslí, slazené mléko, *clabber*, vodní melouny, cukrové melouny – všechno čerstvě ze zahrady – jablečný koláč, broskvový koláč, dýňový koláč, moučník nadivaný jablky, moučník se zapečenými broskvemi – na ostatní už si ani nemůžu vzpomenout. Možná nejnádhernější byl způsob, jak se všechno tohle připravovalo – obzvláště některá zapékaná jídla. Například kukuřičný chleba, moučníky a pšeničný chléb a taky smažené kuře. Na Severu takové věci nikdy neudělají pořádně – pokud mohu mluvit z vlastní zkušenosti, nikdo na Severu si toto umění není schopen osvojit. Sever se domnívá, že ví, jak na kukuřičný chleba, ale je to jen kolosální sebeklam. Možná žádný chléb na světě není tak vynikající jako jižanský kukuřičný chleba a možná žádný chléb na světě není tak mizerný jako jeho severanská napodobenina. Na Severu se o smažené kuře pokoušejí jen zřídka a to je dobře; tomuto umění nelze naučit nikoho severně od Mason-Dixonovy linie nebo někde v Evropě. To není nějaká povíadačka; to je výmluvná zkušenost. V Evropě si představují, že zvyk podávat nejrůznější druhy chleba sálajícího horkem je typicky americký, ale to je příliš široce pojímané: je to zvykem na Jihu, ale mnohem méně na Severu. Na Severu a v Evropě je horký chléb považován za nezdravý. Pravděpodobně se jedná o další zbytečnou pověru, podobně jako evropská pověra, že voda z ledu je nezdravá. Evropa vodu z ledu nepotřebuje a nepije ji; přesto je výraz, který pro ni používají, lepší než náš, neboť ji popisuje, zatímco náš nikoliv. Evropa

jí říká „ledová“ voda. Náš výraz „voda z ledu“ popisuje vodu vzniklou táním ledu – nápoj bez výrazné chuti, s nímž máme jen malé zkušenosti.

Je zřejmě škoda, že svět zavrhl tolik dobrých věcí pouze proto, že neprospívají zdraví. Pochybují, že by nám Bůh dal jakékoliv osvězení, které je i v malých dávkách zdraví škodlivé, vyjma mikrobů. Leč existují lidé, kteří se striktně vyhýbají všemu jedlému, pitnému a kouřitelnému, co jakýmkoliv způsobem získalo nechvalnou pověst. To je jejich obět na oltář zdraví. A zdraví je také to jediné, co za ni dostanou. Je to vskutku těžko pochopitelné; jako kdybyste dali celé své jmění za krávu, která přestává dojit.

Hlavní budova stála uprostřed rozlehlé zahrady. Zahrada byla ze tří stran obehnaná ohradou a vzadu vysokým plaňkovým plotem; před ním stála udírna; za plaňkovým plotem byl sad, za sadem černošská ubytovna a pole s tabákem. Do přední části zahrady se vstupovalo po schůdcích ze svise stojících kulatin seříznutých na různou výšku tak, aby tvořily stupně. Na žádnou bránu si nevzpomínám. Před domem, v rohu zahrady, rostl tučet vznešených ořechovců a tučet ořešáků černých, a když dozrály ořechy, dala se jich tam nasbírat celá hromada.

O kus níž, vedle domu, stál u ohrady malý srub; a tam ostře klesal zalesněný kopec, podél stodol, skladiště kukuřice, chlévů a sušárny tabáku až ke křišťalově čistému potoku, který si zurčel ve sěrčkovém korytě, kroutil se, poskakoval nahoru a dolů a sem a tam a mizel v tmavém stínu pod loubím z listů a popínavých rostlin – božské místo k brouzdání. Byly tam také tůně, které jsme měli zakázané, takže jsme je hojně navštěvovali. Vždyt jsme byli křesťanská drobotina a už velmi záhy jsme se učili, jak chutná zakázané ovoce.

V malém srubu žila bělovlasá otrokyně upoutaná na lůžko, kterou jsme denně navštěvovali a s bázní si ji prohlíželi, protože jsme věřili, že je jí víc než tisíc let a že mluvila s Mojžíšem. Mladší černoši jí takové věci připisovali a v dobré víře nás tím zásobovali. Pídili jsme se po všech podrobnostech, které jsme se o ní doslechli; proto jsme se domnívali, že se roznemohla během dlouhého pochodu pouští cestou z Egypta a pak už se nikdy neuzdravila. Na temeni hlavy měla kulatou pleš a my se plíživali kolem a v nábožném mlčení na ni zírali. Napadalo nás, že jí vlasy vypadaly hrůzou, když viděla, jak se faraon utopil. Říkali jsme jí „teta“ Hannah, jak je na Jihu zvykem. Byla pověřivá stejně jako ostatní černoši; a taky byla, stejně jako ostatní černoši,

hluboce zbožná. Stejně jako ostatní černoši hluboce věřila v modlitbu a využívala ji ve všech každodenních záležitostech, nikoliv však v případech, které naléhavě vyžadovaly jistý výsledek. Kdykoliv se v okolí vyskytly nějaké čarodějnice, zbytky chmýří na své hlavě si svázala bílou nití do chomáček a tím čarodějnice okamžitě zbavila moci.

Všichni černoši byli našimi přáteli a s dětmi našeho věku jsme byli víceméně kamarádi. Říkám víceméně, abych to uvedl na pravou míru. Byli jsme kamarádi, a zároveň jsme kamarádi nebyli; barva pleti a postavení mezi nás nakreslily tenkou čáru, kterou si obě strany uvědomovaly a jež úplné spřátelení znemožňovala. Věrného a oddaného přítele, spojence a rádce jsme našli ve „strýčkovi Dan'lovi“, otrokovi středního věku, kterému to ze všech obyvatel černošské ubytovny nejlépe páliło, jehož náklonnost byla široká a vřelá a který měl upřímné, prosté a bezelstné srdce. Během oněch mnoha let mi dobře sloužil. I když jsem ho viděl naposledy před půl stoletím, v duchu jsem se z jeho vítané společnosti těšil mnohokrát. V knihách jsem ho uváděl pod jeho skutečným jménem a jako „Jima“ a nechal jsem ho cestovat na nejružnější místa – do Hannibalů, na voru po proudu Mississippi, a dokonce v balonu napříč Saharou – a on to všechno trpělivě, vlídně a oddaně snášel, protože to byly vlastnosti, které dostal do vínku. Právě na farmě jsem si velmi oblíbil jeho rasu a začal jsem oceňovat některé z jejich vynikajících vlastností. Tento vztah a toto hodnocení v průběhu šedesáti let obstály a odolávají i dál. Černou tvář dnes vidím stejně rád jako tehdy.

Když jsem byl kluk, k otrokářství jsem necítil žádný odpor. Neuvědomoval jsem si, že je na něm cokoli špatného. Nikdy jsem neslyšel, že by ho někdo odsuzoval; místní tisk proti němu nenapsal ani slovo; zdejší kazatelé nás učili, že Bůh ho schvaluje, že je to svatá věc a že pochybovačům stačí nahlédnout do Bible, aby zchladili hlavy – a potom nám ony pasáže četli nahlas, aby bylo všem jasno; pokud vůči otroctví chovali odpor sami otroci, byli natolik moudří, že mlčeli. V Hannibalů jste se tu a tam stali svědky toho, že se s otroky špatně nakládalo; na farmě nikdy.

Za mých klukovských let však došlo k jisté drobné příhodě, která se dotýkala této záležitosti. Určitě na mě měla hluboký dopad, jinak by se její jasný, ostrý, živý a ničím nezastíněný obraz neuchoval v mojí paměti po všechny ty líně plynoucí roky. Měli jsme jako otroka jednoho černošského chlapce, kterého jsme si pronajali od kohosi z Hannibalů. Pocházel z východního pobřeží, z Marylandu. Odvedli ho od rodiny a přátel přes půlku amerického

kontinentu a prodali. Měl veselou náturu, byl bezelstný a mírný a bylo to asi nejhlučnější stvoření, které kdy žilo. Celý dlouhý den zpíval, pískal si, ječel, povykoval a smál se – bylo to k zešilení a k nevydržení. Nakonec mi jednoho dne něco přelétlo přes nos, navztekaný jsem šel za matkou a řekl jí, že Sandy už hodinu bez přestání zpívá, že to nemůžu vydržet a jestli by *nebyla* tak hodná a nezavřela mu pusou. Oči jí zvlhly slzami, roztřásl se jí ret a pak pronesla něco v tomto smyslu:

„Chudáčku, když zpívá, vím, že mu hlavou neběží vzpomínky, a to mě uklidňuje; ale když je zticha, bojím se, že přemýšlí, a to mě tíží. Už nikdy neuvidí maminku; jestli dokáže zpívat, nesmíme mu bránit, naopak bychom za to měli být vděční. Kdybyste byli starší, rozuměli byste mi; potom byste byli rádi, že to opuštěné dítě tropí hluk.“

Bylo to pár prostých vět složených z obyčejných slov, ale padla na úrodnou půdu. Sandyho povykování už mi pak nikdy nevadilo. Ona nikdy nepoužívala velká slova, ale měla od přírody dar přimět ta obyčejná, aby vykonala hodně práce. Dožila se skoro devadesáti let a jazykem vládla až do konce – zvláště když jejího ducha pobouřila nějaká podlost a nespravedlnost. Několikrát se mi hodila do mých knih, v nichž vystupuje jako Sawyerova „teta Polly“. Obdaril jsem ji nářečím a pokoušel jsem se pro ni vymyslet i další vylepšení, ale na žádná jsem nepřišel. Jednou jsem využil také Sandyho; bylo to v „Tomu Sawyerovi“; pokusil jsem se ho přinutit, aby nabítil plot, ale nefungovalo to. Už si nevzpomínám, jaké jméno jsem mu v té knize dal.

Dodnes tu farmu úplně jasně vidím. Vidím všechno, co k ní patří, všechny detaily: hlavní obytnou místnost v domě s postelí „na kolečkách“ v jednom rohu a kolovratem ve druhém – když jsem z dálky slyšel kvílení hnacího kola, které stoupalo a zase se propadalo, byl to pro mě ten nejtruchlivější zvuk ze všech, vyvolával ve mně stesk a sklíčenost a naplňoval mě pocitem, že se kolem potulují duchové zemřelých; mohutný krb naložený za zimních nocí plápolajícími ořechovcovými poleny, na jejichž koncích bublala sladká míza, ale nepřišla nazmar, protože jsme ji seškrabávali a mlsali; lenivá kočka rozvalená na drsných kamenech krbu, letargičtí, oči mhouřící psi opření o zárubně; teta na jedné straně krbu plete, strýc na druhé straně kouří svou dýmku z kukuřičné palice; hladká dubová podlaha bez kobereců matně odrážející roztančené jazyky plamenů, posetá černými dolíčky v místech, kam dopadly žhavé uhlíky a kde pozvolna vyhasl jejich život; pětúct dětí skotačících ve scenerii smívání; tu i onde židle s vyplétanými sedáky, některé

z nich houpací; kolébka – ve výslužbě, nicméně stále s důvěrou vyčkávající; chumel dětí v košilích a blůžkách, který se v chladu brzkého rána choulí kolem krbu a lelkuje – nemohly se smířit s tím, že toto útulné místečko budou muset opustit, odebrat se do větrem vymetené chodby spojující dům s kuchyní, kde stojí společné plechové umyvadlo, a opláchnout se.

Podél předního plotu ubíhala venkovská cesta; v létě prašná a lákadlo pro hady – rádi se na ní rozvalovali a vyhřívali na slunci; když to byli chřestýši nebo heterodoni, zabili jsme je; když to byly černé užovky, štíhlouky nebo hadi patřící k plemenu bájných „obručových“ hadů, bez jakéhokoliv studu jsme vzali nohy na ramena; když to byli „domácí hadi“ nebo malé užovky, kterým se přezdívá „podvazkové pásy“, odnesli jsme je domů a vložili jsme je tetě Patsy do košíku jako překvapení; ona byla totiž vůči hadům předpojatá, a vždycky když zatřásla košíkem, který měla položený na klíně, a z košíku začali vylézat hadi, úplně ji to rozhodilo. Možná si na ně nedokázala zvyknout; měla spoustu příležitostí, ale přišly vniveč. Zůstala chladná také vůči netopýrům, nemohla je vystát; já si nicméně myslím, že netopýr je ten nejpřátelštější ze všech ptáků. Moje matka byla sestrou tety Patsy a měla tytéž předsudky. Netopýr je krásně měkký a hebký; neznám jiného tvora, který by byl tak příjemný na dotek a s takovou vděčností přijímal hlazení, pokud se ovšem provádí správně. O těchto letounech* jsem věděl všechno díky naší velké jeskyni tři míle pod Hannibalem, kde jich hnízdil nespočet. Často jsem je přinesl domů, abych jimi pobavil matku. Když byla škola, uspěl jsem celkem snadno; soudila, že když jdu do školy, nemůžu mít u sebe žádného netopýra. Nebyla podezřívavý člověk, naopak oplývala důvěrou a jistotou; a když jsem řekl: „V kapse kabátu pro tebe něco mám,“ strčila tam ruku. Pokaždé to vytáhla; ani jsem jí nemusel říkat. Kupodivu si touto cestou netopýry nezamilovala. Čím více podobných zážitků měla, tím byl její postoj zatvrzelejší.

Myslím, že v té jeskyni v životě nebyla; ale všichni ostatní tam chodili. Zdaleka, proti proudu i po proudu řeky, přicházely k jeskyni výpravy návštěvníků. Táhla se celé míle, spletitá divočina úzkých a vysokých puklin a tunelů. Na tom místě se dalo lehce zabloudit; mohlo se to stát každému – včetně netopýrů. I já sám jsem se tam ztratil, spolu s jednou slečnou. Než jsme

* Mark Twain uvádí *Coleoptera*, což je latinský název řádu brouků. Může jít o záměnu s *Chiroptera* (letouni), mezi něž patří také netopýři – pozn. překl.

v dále zahlédli blikotající světla pátrací výpravy, naše poslední svíčka nám skoro dohořela.

Kdysi v ní zabloudil míšenec „Indoš Joe“,* a kdyby ubylo netopýrů, zemřel by hlady. To však nehrozilo; byla jich tam celá mračna. Vyprávěl mi, jak to všechno bylo. V knize o Tomu Sawyerovi jsem ho nechal v jeskyni umřít hlady, ale to bylo pouze v zájmu umění; nic takového se nestalo. „Generál“ Gaines, který byl vrchním opilcem našeho města, dokud ho v této funkci nevystřídal Jimmy Finn, tam bloudil celý týden a nakonec několik mil od vchodu do jeskyně dírou na vršku jednoho kopce, jenž se zvedal po proudu řeky poblíž Savertonu, prostrčil svůj kapesník, někdo ho zahlédl a „generála“ vykopal. Jeho výpovědi nelze nic vytknout, až na ten kapesník. Znal jsem ho léta a žádný neměl. Mohlo však jít o jeho nos. Ten by jistě přilákal pozornost.

Jeskyně byla zlověstné místo, protože se v ní nacházela mrtvola – mrtvola čtrnáctileté dívky. Spočivala ve skleněném válci obemknutém měděným válcem, který visel na kolejnici, jež přemostovala úzkou chodbu. Tělo bylo naložené v lihu a povídalo se, že ji pobudové a výtržníci vytahují za vlasy a dívají se do jejího strnulého obličeje. Dívka byla dcerou jistého chirurga ze St. Louis, neobyčejně schopného a velmi známého člověka. Byl to výstřední muž a prováděl mnoho prapodivných věcí. Onu nebožačku zanechal na tak opuštěném místě právě on.

Byl to praktický lékař, diagnostik i chirurg; pokud léky selhaly, někdy přišel s jiným řešením. Jednou se rozkmotřil s lidmi, jejichž rodinným lékařem byl, a oni se na něj poté přestali obracet. Přišla však chvíle, kdy ho opět zavolali. Paní domu vážně onemocněla a její lékaři si s ní nevěděli rady. Vešel do místnosti, zastavil se a bez jediného slova se rozhlédl kolem; na hlavě mu seděl velký širák a v podpaží nesl obří perník; zatímco se zadumaně rozhlížel, odlamoval ze svého perníku pořádné kusy, ukusoval z nich a drobtý, které mu ulpěly na prsou, nechal spadnout na podlahu. Ona dáma tiše ležela, bledá jako stěna a oči zavřené; kolem postele se v zasmušilém mlčení tísnila rodina a tiše vzlykala, někteří stáli, někteří klečeli. Nato lékař začal sbírat lahvičky s léky, s opovržením k nim čichal a otevřeným oknem je házel ven. Když všechny zmizely, přistoupil k lůžku, položil umírající ženě na hrud svůj plát perníku a pronesl drsně:

* *Injun Joe*, postava z románu *Dobrodružství Toma Sawyera*; v nejznámějším českém překladu (od Františka Gela) jako „Joe Indián“ – pozn. překl.

„Kdo jsou ti pitomci, co tady fňukají? – K takové šaškárně není důvod. Vyplázněte jazyk!“

Vzlykání ustalo, naštvání truchlící změnilo názor a začali lékaře kárat za necitlivé chování v místnosti, kde leží umírající; on je však přerušil záplavou sprostých urážek:

„Bando ukňouraných zabeďněnců, vy si myslíte, že mě můžete poučovat o mém řemesle? Tak poslouchajte – té ženské nic není – nic vážného, až na lenost. Potřebuje jenom biftek a nějaký lavor. S tou svojí zatracenou společenskou výchovou se...“

Nato se umírající žena posadila a oči jí bojovně plály. Celou svou dotčenou osobnost vrhla proti lékaři – úplný sopečný výbuch, doprovázený hromy a blesky, tornády a zemětřeseními, sopečnou pemzou a popelem. Vyvolalo to zamýšlenou reakci, ženě se ulevilo. Takový byl oplakávaný dr. McDowell, kterého deset let před vypuknutím občanské války v kraji kolem Mississippi tak uznávali a uctívali.

Kapitola

Za cestou, na níž se slunili hadi, se rozkládalo neproniknutelné mlází a skrz něj se asi čtvrt míle táhla spoře osvětlená stezka; potom se člověk náhle vynořil z přítmi a ocitl se na rozlehlé, rovné mýtině pokryté kobercem lesních jahod, rozzářené květy karafiátů a ze všech stran obklopené lesem. Jahody voněly a byly vynikající. Když nastal jejich čas, obvykle jsme bývali u toho, obklopeni jiskřivou svěžestí časného rána, korálky rosy se třpytily na trávě a les zněl prvními ptačími popěvkami.

Nalevo, dole na zalesněné stráni visely houpačky vyrobené z kůry sloupnuté z ořechovcových větví. Když vyschly, byly docela nebezpečné. Většinou se utrhly právě ve chvíli, kdy se dítě ocitlo čtyřicet stop ve vzduchu, a proto se každý rok muselo kurýrovat tolik kostí. Já osobně tu smůlu neměl, ale žádný z mých bratranců a sestřenic tomu neušel. Bylo jich osm a postupně si polámali celkem čtrnáct rukou. Nestálo je to však nic navíc, protože lékař pracoval za roční taxu – 25 dolarů za celou rodinu. Vzpomínám si na dva floridské lékaře, Chowninga a Mereditha. Ti se nejen postarali o celou rodinu za 25 dolarů na rok, ale dokonce si sami opatrovali léky. A zároveň jimi nešetřili. Plnou dávku snesli jen ti největší lidé. Základním lékem byl bobří olej. Dávka činila půl naběračky a k tomu půl naběračky neworleanské melasy, aby ho bylo možné polknout

a lépe chutnal, ale v tom nikdy neuspěla. Dalším v pořadí byl kalomel, následovala rebarbora a po ní povijnice počistivá. Potom pacientovi pouštěli žilou a přikládali mu hořčičné obklady. Byly to strašlivé postupy, přesto úmrtnost nedosahovala tak hroživých čísel. Po kalomelu se pacient téměř s jistotou poslintal a stálo ho to pár zubů. Nebyli žádní zubaři. Pokud se na zubech objevil kaz nebo začaly bolet, lékař sáhl k jediné možné metodě: přinesl si kleště a vytáhl je. Jestliže sanice vydržela, nebylo to tím, že se dost nesnažil.

K běžným chorobám lékaře nevolali, o ty se starala babička. Každá stará žena byla felčarem, své léky sbírala v lese a věděla, jak namíchat směsi, které by probraly k životu i figurku litinového psa. A pak tu byl „indiánský doktor“; zamračený divoch, poslední svého kmene, který dokázal číst skrytá tajemství přírody a tajné vlastnosti léčivých bylin; většina zálesáků téměř slepě důvěřovala jeho schopnostem a mohla vyprávět o neskutečných léčivých procedurách, které použil. Na ostrově Mauricius, v odlehlých dálavách Indického oceánu, žije člověk, jenž se podobá našemu indiánskému doktorovi ze starých časů. Je to černocho a nedostalo se mu žádného lékařského vzdělání, přesto existuje choroba, na niž je specialista, kterou on umí vyléčit, a skuteční lékaři nikoliv. Jestliže se nějaký takový případ vyskytne, obrací se na něj. Jedná se o jednu záhadnou a smrtící dětskou nemoc. Černocho ji léčí lékem z bylin, a ten si sám připravuje na základě postupu, který mu předal jeho otec a tomu zas jeho otec. Nikomu nedovolí, aby ho při tom viděl. Tajemství ingrediencí si nechává pro sebe a panuje obava, že zemře, aniž ho prozradí; potom na Mauriciu vypukne panika. Tohle mi v roce 1896 vykládali místní lidé.

V oněch raných dobách jsme také měli „křesťanskou léčitelku“. Jejím oborem byly bolavé zuby. Byla to stará žena, manželka jednoho farmáře, která žila pět mil od Hannibalu. Položila ruku na pacientovu sanici, pravila: „Věř!“ a člověk se vyléčil na to tata. Paní Utterbacková. Dobře si na ni pamatují. Dvakrát jsem tam jel s matkou – seděl jsem za ní na koni – a viděl, jak paní Utterbacková léčí. Tím pacientem byla moje matka.

Zanedlouho se do Hannibalu přistěhoval dr. Meredith a stal se naším rodinným lékařem. Několikrát mi zachránil život. Víte, on to byl hodný člověk a myslel to dobře. Tak už se tím netrapte.

Vždycky mi říkali, že jsem byl stonavé, slabé a unavené dítě s nejistou budoucností a že jsem se prvních sedm let života živil hlavně alopatickými

léčivý. Na stará kolena jsem se na to matky zeptal – tehdy jí bylo osmdesát osm:

„Předpokládám, že jste se celou tu dobu o mě báli, je to tak?“

„Ano, celou tu dobu.“

„Báli jste se, že nepřežiju?“

Po zadumané pauze – zdálo se, že zvažuje fakta:

„Ne – báli jsme se, že přežiješ.“

Zní to, jako kdyby to někde četla, ale tak to zřejmě nebylo.

Tři míle od strýcovy farmy stála venkovská škola. Nacházela se na lesní mýtině a navštěvovalo ji kolem dvaceti pěti chlapců a dívek. Do školy jsme chodili s větší či menší pravidelností jednou nebo dvakrát za týden, a to v létě. Kráčeli jsme k ní chladnými rány po lesních stezkách a domů se vraceli za soumraku. Všichni žáci si přinesli v košíku oběd – kukuřičné placičky, podmáslí a další dobroty – v poledne se posadili do stínu stromů a pochutnali si na něm. Je to součást mého vzdělání, na kterou zpětně pohlížím s největším uspokojením. Poprvé jsem navštívil školu, když mi bylo sedm. Nějaká dobře stavěná patnáctiletá dívka s obligátním slunečníkem a v obligátních kalikových šatech se mě zeptala, jestli „používám tabák“ – tím myslela, jestli ho žvýkám. Řekl jsem, že ne. Vykoledoval jsem si u ní pohrdavou reakci. Podala o mně zprávu celému houfu:

„Je tu sedmiletý kluk, co neumí žvejkat bago.“

Na základě pohledů a připomínek, které to vyvolalo, jsem usoudil, že jsem se znemožnil; hluboce jsem se za sebe styděl. Rozhodl jsem se, že se polepším. Ale pouze jsem se z toho roznemohl; žvýkat tabák jsem se nedokázal naučit. Kouření jsem zvládl celkem slušně, ale to nikomu nestačilo a já zůstal ubohou, nemastnou neslanou postavičkou. Toužil jsem po uznání, ale nikdy jsem se ho nedomohl. Co se týká nedostatků, nemají děti jedno s druhým slitování.

Jak už jsem říkal, až do svých dvanácti nebo třinácti let jsem trávil část roku na farmě. Život, který jsem tam vedl se svými bratrance a sestřenicemi, byl plný kouzel a takové jsou i vzpomínky na něj. Dodnes si vybavím vznešené šířání a tajemství hlubokého lesa, zemité pachy, mdlé vůně z květů divoce rostoucích rostlin, lesk listů omytých deštěm, zvonivé pleskání kapek, když vítr zatřásl stromy, vzdálené poklepávání datlů a tlumené tokání jeřábků v opuštěných koutech lesa, vyplašená divoká zvířata mihající se trávou – to všechno se mi vybaví a je to stejně skutečné jako kdysi a stejně nádherné.

Dokážu si vybavit travnatou pláň, její osamělost a klid, a ohromného dravce, který se nehnutečně vznáší na obloze, křídla doširoka rozepjatá a mezi pery na jejich koncích, roztaženými jako prsty, probleskuje modrá klenba. Dodnes vidím lesy v jejich podzimním hávu, nachové duby, ořechovce pokryté zlatem, javory a škumpy plápolající rudými plameny a dodnes slyším šelestění spadaneho listí, jímž se brouzdáme. Vidím modré hrozny divoké révy, jak visí mezi listovím haluzí, a vzpomínám na jejich chuť a vůni. Víím, jak vypadaly a chutnaly divoké ostružiny; a totéž platí pro mučoulky, lískové oříšky a plody tomelů; ještě teď cítím, jak mi na hlavu prší ořechovcové a vlašské ořechy, to když jsme za jinovatku postrříbřených svítání vyráželi ven, abychom se přetahovali s prasaty o ořechy, a poryv větru je na nás svrhl. Víím, jaké je umazat se od ostružin a jak je to roztomilé; víím, jaké je umazat se od slupek vlašských ořechů a jak málo si takové šmouhy dělají z mýdla a vody; a také jak odmítavé reakce šmouhy od ostružin i ořechových slupek vyvolávají. Poznal jsem chuť javorové mízy a víím, kdy ji sbírat a jak přistavit vědro a upevnit čep na stáčení, jak tu sladkou šťávu svařit a jak se tohoto sladidla zmocnit, když je hotové; a taky víím, o kolik sladčeji chutná čmajznutý sirup než ten, k němuž jste přišli ve vsí počestnosti, ať si pánbíčkáři říkají, co chtějí. Víím, jak vypadá výtečný vodní meloun, když se jeho rozměrné oblé tvary koupou ve slunci mezi šlahouny dýní a „patizony“; umím určit, kdy je zralý, aniž bych do něj vyřezával díru; víím, jak lákavě vypadá, když se pod postelí chladí ve škopku s vodou a vyčkává; víím, jak vypadá, když leží na stole uprostřed velkého zastřešeného prostoru mezi domem a kuchyní, děti se sbíhají k jeho obětování a v ústech se jim sbíhají sliny; znám ten pukavý zvuk, který vydává, když se do jeho vrcholu noří špička nože, vybavuji si, jak se před ostřím rozestupuje a nůž ho krájí napříč; mám před očima, jak se púíl a odhaluje sytý rudou dužninu a černá semínka, a srdce plesá, požitek přichystaný pro vyvolené; víím, jak vypadá chlapec za yard dlouhým dílem takového melounu, a víím, co cítí; protože jsem byl u toho. Víím, jak chutná vodní meloun, k němuž jste přišli ve vsí počestnosti, a víím, jak chutná meloun, který jste získali díky své chytrosti. Oba jsou vynikající, ale zkušenost napovídá, který chutná nejlépe. Víím, jak vypadají na stromech zelená jablka, broskve a hrušky, a víím, jak člověka oblaží, když skončí v břiše. Víím, jak vypadají, když dozrají a kupí se v pyramidách pod stromy, jak jsou rozkošné a jak hrají barvami. Víím, jak v zimě vypadá zmrzlé jablko v sudu dole ve sklepeč, jak těžko se do něj kouše a jak vám chladem trnou zuby, ale jak je přesto dobré.

Znám sklon starších lidí vybírat dětem kroupenatá jablka a svého času jsem tomu rozuměl. Vím, jak vypadá jablko, které se za zimního večera peče a syčí v krbu, a vím, jak báječné to je, když se jí ještě horké, trochu oslazené a polité smetanou. Ovládám jemné mystické umění, jak na žehliče rozlousknout kladivem ořechovcové a vlašské ořechy tak, aby jádro zůstalo celé, a vím, že tyto ořechy ve spojení se zimními jablky, moštem a koblíhami umějí přimět staré báchorky a staré vtipy stařečeků, aby opět zněly svěže, jiskřivě a magicky, a nějakým kouzlem zaplašit večer, dokud se nedozvíte, co odvál čas. Vím, jak vypadala kuchyně „strýčka Dan‘la“ za těch požehnaných večerů, kdy jsem byl ještě dítě, a dodnes mám před očima chumel bílých a černých děcek kolem krbu, zář ohně jim kreslí po tvářích a po zdech poskakují stíny až úplně dozadu k jeskynnímu přístřeží v zadní části místnosti. Ještě teď slyším strýčka Dan‘la vyprávět nesmrtelné příběhy, které měl strýček Remus Harris zanedlouho posbírat do své knihy a okouzlit jimi svět; ještě teď znovu vnímám to mrazivé potěšení, jímž jsem se rozechvěl, když nastal čas pro duchařský příběh o „zlaté paži“ – a zároveň lítost, která mě zaplavila, protože to vždycky byl poslední příběh večera a poté už nás nic nedělilo od nevídaného odchodu na kutě.

Vybavuji si holé dřevěné schodiště ve strýcově domě a levotočivou zatačku nad podestou, krokve a šikmou střechu nad mojí postelí, čtverce měsíčního světla na podlaze a bílý, studený, zasněžený svět venku, kam jsem se díval oknem bez závěsů. Vybavím si vytyí větru a skřípání domu za bouřlivých nocí a také, jak útulně a příjemně se člověk cítil pod příkrývkami, když to poslouchal; a jak se kolem okenních rámu sypal dovnitř prachový sníh, na podlaze tvořil maličké závěje a díky tomu pokoj ráno vypadal jako ledová jeskyně a brzdil nezkrotnou touhu vyskočit z postele – pokud tedy nějaká byla. Vybavuji si, jak byl ten pokoj v době měsíčního novu tmavý, a když se člověk náhodou probudil uprostřed noci, naplňovalo ho strašidelné ticho a z tajných komůrek paměti vylézaly zapomenuté hříchy a žádaly o slyšení; zdálo se, že mizernější dobu si k tomu nemohly vybrat; a jak tísnivé sovy houkaly a vlci skučeli a jejich nářek odnášel noční vítr.

Vybavuji si, jak za letních nocí bušil do střechy déšť a jak příjemné bylo ležet, naslouchat mu a radovat se z bělostné nádhery blesku a velkolepého dunění a práskání hromu. Ten pokoj mi dokonale vyhovoval; z okna člověk dosáhl na hromosvod, pozoruhodnou a zábavnou věc, po níž se za letních nocí dalo šplhat nahoru a dolů, jestliže se vyskytly povinnosti takového typu, že bylo žádoucí uchýlit se do soukromí.

Vzpomínám si na noční hony na mývaly a vačice v doprovodu černochoů, na dlouhé pochody černočerným lesem a na záchvěv vzrušení, který všemi proběhl, když vzdálený štěkot zkušeného psa oznamoval, že kořist byla zahánána na strom; potom zběsilé prodírání a klopýtání křovisky, houštinami a přes kořeny, abychom rychle dorazili na místo; potom zapalování ohně a kácení stromu, rozjařené běsnění psů a černochoů, v rudé záři ohně to vše získávalo zvláštní podobu – dobře si na to pamatuji, i na to, jak si to všichni vychutnávali, tedy až na mývala.

Vzpomínám na sezony holubů, kdy tito ptáci přilétali v milionových hejnech a stromy jimi byly obsypané, až se pod vahou ptáků lámaly větve. Zabíjeli jsme je holemi; střelba nebyla potřeba a nevyužívala se. Vzpomínám si na lovy veverek, lovy tetřívků, lovy divokých kroců a tak dále; a jak jsme ráno vstávali ještě za tmy a vydávali se na lovecké výpravy, jak bylo chladno a ponuře a jak jsem často litoval, že už jsem na tom tak dobře, abych mohl jít. Zatroubení na trubku přilákalo dvakrát tolik psů, než bylo potřeba, a ti ve svém nadšení pobíhali a poskakovali kolem, poráželi malé človíčky a hluk, který zbytečně tropili, neměl konce. Na povel zmizeli ve lese a my se v zádumčivém šeru neslyšně hnali za nimi. Avšak v té chvíli se světa zmocnil šedavý úsvit, rozezpívali se ptáci, slunce vystoupilo nad obzor a všude kolem rozlilo světlo a útěchu, všechno bylo svěží, orosené a voňavé a život opět nastavoval přívětivou tvář. Po třech hodinách plahočení jsme se vrátili, dočista unavení, obtěžkaní zvěřinou, vyhladovělí a právě včas na snídání.

Kapitola

Strýc a jeho velcí synové lovili puškou, mladší chlapci a já jsme používali brokovnici – malou jednohlavňovou brokovnici, která byla přizpůsobena našemu věku a síle; nevážila o moc víc než koště. Strádali jsme se o ni, každý ji nesl půl hodiny. Já s ní nedokázal vůbec nic trefit, ale rád jsem se o to pokoušel. Fred a já jsme lovili drobnou pernatou zvěř, ostatní střídali jelence, veverka, divoké krocany a tak dále. Nejlepšími střelci byli Jim a jeho otec. Zabíjeli káně a krahuje, divoké husy a podobné okřídlenice; veverka nepostřelili ani nezabili, oni ji *omráčili*. Když psi zahnali na strom veverka, veverka vyšplhala vzhůru, vyběhla po jedné z hlavních větví, přitiskla se k ní a doufala, že se tím zneviditelní – ale uspěla jen málokdy. Mohli jste zahlédnout její trčící mrňavá ouška. Čumák jste sice neviděli, ale mohli jste si domyslet, kde

ho má. Potom lovec svévolně zrušil své pušce „dovolenou“, zaujal postoj, bez rozmýšlení zacílil na větev, vyslal do ní kulku, bezprostředně pod veverčí čumák, a dolů žuchlo nezraněné, omráčené zvířátko; psi s ním zamávali a bylo po něm. Někdy se stalo, že to bylo příliš daleko a foukal nesprávný vítr, takže kulka zasáhla veverku do hlavy; psi si s ní mohli dělat, co chtěli – lovcova hrdost byla dotčena a nemohl dopustit, aby taková veverka putovala do vaku s úlovky.

Když obloha začínala šednout svítáním, kolem se potloukala velká hejna statných divokých krocانů připravených k socializaci a ochotných přijmout nabídku, aby přišli a navázali kontakt s dalšími zvědavými návštěvníky svého druhu. Lovec se ukryl a napodoboval krocانí volání tím, že nasával vzduch skrz kost z nohy krocana, který už dříve odpověděl na podobné volání a poté už žil jen tak dlouho, aby toho stačil zalitovat. Krocانí volání dokonale napodobíte pouze touto kostí. Vidíte, další ze lstí matky Přírody; je jich plná; někdy se nemůže rozhodnout, co se jí líbí víc – zda zrada svého dítěte, nebo jeho ochrana. V případě krocana je příšerně zmatená: obdařuje ho kostí, která slouží k tomu, aby se dostal do potíží, a zároveň ho naučila trik, díky němuž se z těchto potíží zase vyseká. Když krocانí mamka odpoví na pozvání, a pak zjistí, že toto pozvání raději neměla přijímat, zachová se, jak už to samičky bažantovitých ptáků dělají – rozpomene se na předchozí dostaveníčko a odkulhá a odskáče pryč, předstírajíc těžké tělesné postižení; a zároveň sděluje svým neviditelným potomkům: „Přítiskněte se k zemi, buďte zticha, neukazujte se; vrátím se, hned jak odlákám toho darebáka z našeho okresu.“

Pokud je člověk neznalý a důvěřivý, uplatnění tohoto nemravného postupu ho může dovést k vyčerpání. Jedno ráno jsem následoval zdánlivě chromou krocانí slepici přes značnou část Spojených států, neboť jsem jí věřil a nenapadlo mě, že by měla to srdce podvést tak malého kluka, který jí navíc důvěřuje a nepochybuje o její poctivosti. Měl jsem u sebe onu jednohlavňovou brokovnici, ale usmyslel jsem si, že ji chytím živou. Opakovaně jsem se přiblížil natolik, abych ji doběhl, a vyrazil jsem za ní; jenže vždycky když jsem po ní skočil a dohmátl na místo, kde měla hřbet, ona už tam nebyla; byla o dva či tři palce dál a já zavadil o ocasní pera a přistál na břiše – velmi těsné přistání, leč nikoliv dostatečně těsné; přesněji řečeno nebylo dostatečně těsné, abych uspěl, ale natolik těsné, abych nabyl přesvědčení, že příště to určitě vyjde. Pokaždé si na mě o kus dál

počkala a tvářila se, že je strašlivě unavená a odpočívá; což byla samozřejmě lež, ale já tomu věřil, protože ještě dlouho poté, co jsem o ní měl začít pochybovat, ještě dlouho poté, co jsem měl dospět k domněnce, že ušlechtilý prák by se k takovému chování nesnížil, jsem stále spoléhal na její poctivost. Pronásledoval jsem ji dál a dál a dál, opakovaně se po ní vrhal, sbíral se ze země, oprašoval se a s trpělivou důvěrou pokračoval v cestě; moje důvěra dokonce ještě vzrostla, protože na základě změny podnebí a vegetace jsem poznal, že se dostáváme do vyšších zeměpisných šířek, a protože po každé honičce vypadala o trochu unaveněji a zoufaleji, soudil jsem, že nakonec musím zvítězit, že v tomto závodě jde čistě o to, komu zbudou síly, a výhoda patřila už od začátku mně, neboť ona byla chromá.

Odpoledne jsem začal pocítovat únavu. Ani jeden z nás si neodpočinul od chvíle, kdy jsme vyrazili na výlet, což bylo před více než deseti hodinami, ačkoliv v poslední době jsme si po každé honičce dopřáli krátkou přestávku, já předstíral, že o něčem přemýšlím, a ona předstírala, že přemýšlí o něčem jiném; ale ani jeden z nás to nemyslel upřímně, oba jsme čekali, až se ten druhý vzdá, ale nijak jsme na to nespěchali, neboť tyto krátké, prchavé okamžiky jsme oba vskutku přijímali s velkou vděčností, což bylo přirozené, protože jsme takhle zápolili už od samého svítání bez jediného sousta; alespoň v mém případě, k ní totiž, zatímco ležela na boku, ovívala se perutí a modlila se, aby měla dost síly vyváznout z téhle šlamastyky, občas přihopsala saranče, jejíž osud se tím naplnil, a to bylo pro slepici plus a velké štěstí, jenže já neměl nic – celý dlouhý den vůbec nic.

Už mě zmáhala únava, a tak jsem se několikrát vzdal úmyslu dostat ji živou a chystal jsem se po ní střílet. Nicméně nikdy jsem to neudělal, přestože jsem na to měl právo, protože jsem nevěřil, že ji trefím; a navíc když jsem zvedl zbraň, vždycky se zastavila a pózovala, což ve mně vyvolávalo podezření, že o mně a mém střeleckém umění dobře ví, a já nebyl zvědavý na nějaké připomínky.

Nakonec jsem ji nedostal. Když ji ta hra přestala bavit, téměř zpod mých rukou se vznesla, vylétla vzhůru s kalupem a hučením dělostřeleckého granátu, dopadla na nejvyšší větev mohutného stromu, usadila se tam, položila si nohy křížem, z té výšky se na mě usmívala a zdálo se, že ji velmi uspokojuje pohled na můj užaslý obličej.

Bylo mi stydno a kromě toho jsem se ztratil; díky tomu, že jsem brouzдал lesem a slídl už jen po zpáteční cestě, narazil jsem na opuštěný srub a tam si

dopřál jednu z nejskvělejších hostin, které mi život dopřál. Zaplevelená zahrada byla plná zralých rajčat a já se jimi zuřivě cpal, i když jsem je nikdy předtím neměl rád. Nanejvýš dvakrát nebo třikrát jsem jedl něco tak dobrého, jako byla tato rajčata. Přejedl jsem se jich a další jsem neochutnal dříve, než jsem dosáhl středního věku. Nyní je pozřtu, ale nelíbí se mi, jak vypadají. Předpokládám, že každý se tu a tam něčím přecpal. Kdysi jsem pod tlakem okolností vyjedl část sudu se sardinkami, když nebylo nic jiného po ruce, ale od té doby jsem se bez sardinek obešel.

☞ Nejnovější pokus ☞

Ve Florencii roku 1904 jsem konečně zakopl o ten správný postup, jak vytvořit autobiografii: nezačínajte ji v žádném určitém okamžiku vašeho života; dle libosti se toulejte sem a tam celým svým životem; zmiňte jen to, co vás právě zajímá; přestaňte ve chvíli, kdy hrozí, že váš zájem opadne, a obraťte svou pozornost k něčemu novému a zajímavějšímu, co se vám mezitím vloudilo do hlavy.

Rovněž rádím, abyste vyprávění koncipovali tak, že bude kombinací deníku a autobiografie. Tento postup vám umožní postavit aktuální věci současnosti do kontrastu se vzpomínkou na podobné věci z minulosti, a takové kontrasty budou samy o sobě okouzující. Napsat kombinaci deníku a autobiografie zajímavě nevyžaduje žádné nadání.

A tak jsem objevil tu správnou cestu. Díky tomu je moje práce zábavná – není to nic jiného než zábava, hra a kratochvíle bez špetky námahy. Poprvé v dějinách člověk narazil na ten správný plán.

☞ Konečný (a správný) plán ☞

Sestavím text – který uvede Autobiografii; a také předmluvu, jež bude následovat po dotyčném textu.

Jak nepatrný dílek lidského života tvoří jeho činy a jeho slova! Jeho skutečný život se odehrává v hlavě a všem kromě něj zůstává utajen. Celý dlouhý den a každý den jeho života se otáčejí mlýnské kameny mozku

a soukromé dějiny člověka představují jeho *myšlenky* (jež nejsou ničím jiným než mlčenlivým vyjádřením jeho *citů* a *pocitů*), nikoliv jiné věci. Jeho *činy* a jeho *slova* jsou pouze tenkou, viditelnou skořápkou jeho světa, s jejími zasněženými vrcholky rozestými v prostoru a čase a s jejími prázdnými, pustými vodními plochami – jsou tak nicotnou součástí toho všeho! Pouhou pokožkou, jíž je vše potaženo! Jádro člověka je skryté – ono a jeho magmatické krby, které ve dne v noci bouří, vřou a neznají oddechu. *Ony jsou jeho život*, přesto nejsou popsány a nemohou být popsány. Každý den by vydal na celou knihu o osmdesáti tisících slovech – tři sta šedesát pět knih za rok. Životopisy jsou však jen šaty a knoflíky člověka – životopis samotného člověka nelze napsat.

PŘEDMLUVA: JAKO HLAS ZE ZÁHROBÍ

I.

V této autobiografii budu mít na paměti onu skutečnost, že hovořím ze záhrobí. Doslova hovořím ze záhrobí, protože až kniha vyjde tiskem, budu už mrtvý. Abych byl přesný – devatenáct dvacetin této knihy rozhodně nespatří tiskařský stroj, dokud nezemřu.

Ze záhrobí promlouvám raději než jazykem živého člověka, a to z dobrého důvodu: mohu odtamtud hovořit svobodně. Když člověk píše knihu dotýkající se jeho soukromí – knihu, která se má číst za jeho života – ustupuje od myšlenky hovořit upřímně a nic nezatajovat; vždy, když se o to pokusí, selhává, poznává, že se snaží o cosi, co je pro lidskou bytost zhora nemožné. Tím nejupřímnějším, nejsvobodnějším a nejdůvěrnějším plodem lidské mysli a srdce je milostný dopis; vědomí, že nikdo cizí nespatří jeho výtvar, poskytuje autorovi neomezenou svobodu vyjádřit cokoli a jakkoli. Někdy se přihodí, že onen příslib postupem času přestane platit; a když člověk vidí svůj dopis v tisku, je mu to hrubě nepříjemné; kdyby jen tušil, říká si, že píše pro veřejnost, nikdy by si v takové míře a s takovou otevřeností nevytil srdce. V dopise nenachází nic, co by nebylo pravdivé, upřímné a poctivé; na tom však nesejde – kdyby věděl, že píše text, který bude otištěn, byl by mnohem rezervovanější.

Mám dojem, že bych mohl být stejně otevřený, svobodný a ničím neomezovaný jako milostný dopis, musím však vědět, že to, co píš, spatří lidské oči, teprve až zemřu, já o tom nebudu vědět a bude mi to lhosejné.

II.

Svým redaktorům, dědicům a právním zástupcům tímto nařizuji, aby v prvním vydání vynechali veškerá líčení týkající se přátel i nepřátel, jež by mohla zranit city popisovaných osob nebo jejich rodin a příbuzných. Tato kniha není aktem msty. Pokud na jejích stránkách určitou osobu dusím ve vlastní štávě, nečiním tak pouze kvůli potěšení z pohledu na

to, jak je hezky podušená, ale proto, že mi stojí za tu námahu. Je to tudíž poklona, vyznamenání; necht' mi tedy poděkuje a pomlčí. Malé, nezajímavé a neschopné já nedusím.

Z prvního, druhého, třetího a čtvrtého vydání musejí být vypuštěny všechny zásadní a přiléhavé formulace názorů. Za sto let se snad najdou zákazníci i pro tento druh zboží. Jen žádný spěch. Počkejte a uvidíte.

III.

Jednotlivá vydání by se měla objevovat vždy po dvaceti pěti letech. Mnohé z toho, bez čeho se musí obejít první vydání, bude vhodné zařadit do druhého; mnohé z toho, bez čeho se musí obejít první i druhé vydání, bude vhodné zařadit do třetího; čtvrté – nebo nejpozději páté – vydání už může obsahovat kompletní, necenzurovanou autobiografii.

Mark Twain

Zde začínají texty
diktované ve Florencii

Florencie (Itálie) 31. ledna 1904.

Před čtvrt stoletím jsem navštívil Johna Haye, nyní ministra zahraničních věcí, v domě Whitelawa Reida v New Yorku, který Hay v době Reidovy nepřítomnosti několik měsíců obýval. Reid tehdy trávil dovolenou v Evropě. Hay zároveň dočasně editoval Reidův deník *New York Tribune*. Zvláště dobře si vzpomínám na dvě příhody z oné nedělní návštěvy a myslím, že je nyní použiji, abych ilustroval, co se chystám říci. Jedna z těchto příhod je nehmotné povahy a nemám tušení, proč si ji po tolika letech stále pamatuji. Musím ji uvést pár slovy. Johna Haye jsem znal spoustu let, znal jsem ho, ještě když za časů Horace Greeleyho býval v *Tribune* mladým sloupkařem, když vydělával třikrát až čtyřikrát méně, než si zasloužil, a dbal na vysokou úroveň práce, která opouštěla jeho pero. V těch dávných dobách na něj byla radost pohledět, měl hezké rysy, dokonalé chování, šarmantní vystupování a pohyby. Obklopovalo ho kouzlo, které bylo pro nevzdělaného a nezkušeného člověka ze Západu dosti nezvyklé – kouzlo vybraných způsobů a mluvy, zřejmě vrozeného a nijak nepěstovaného řečnického umění a podobných věcí – onen přirozený předpoklad, onu nenucenost, onu vytríbenost, onu půvabnou bezprostřednost si přivezl z Evropy, kde několikrát pobýval jako chargé d'affaires u vídeňského dvora. Byl veselý a srdečný, ten nejpříjemnější společník.

Nyní se dostávám k věci. John Hay se nebál Horace Greeleyho.

Této poznámce vyhradím samostatný odstavec; stejně ji nenápadně pronést nelze. John Hay byl jediným člověkem, který kdy pracoval v *Tribune* pro Horace Greeleyho a lze o něm něco takového říci. V několika posledních letech, od chvíle, kdy Hay zastává funkci ministra zahraničí, hrnou se na něj nesnáze se zahraničím v takové míře, v jaké se nehrnuly na žádného z těch, kteří toto křeslo zahřívají před ním. Když vezmeme v úvahu závažnost oněch komplikací, možná si uvědomíme, že jeho mladická kuráž ho dosud neopustila a že králové ani císaři se svými flotilami a armádami ho nemohou vyděsit o nic víc než Horace Greeley.

A teď se dostávám k onomu ponaučení. To nedělní ráno před dvaceti pěti lety jsme s Hayem klábosili, smáli se a vyváděli téměř stejně, jako by

vyváděla naše mladší já ze sedmašedesátého roku, když vtom se otevřely dveře a v nich stanula paní Hayová, stroze oděná, v rukavičkách, s kloboukem na hlavě. Právě se vracela z kostela a ještě páchla presbyteriánskou bohabojností. Ihned jsme samozřejmě vstali – teplota rychle klesala k bodu mrazu – teplota, na počátku příjemná a letní, ve chvíli, kdy jsme se napřímili, už měnila náš dech a všechno vlhké v ledové krystalky – nedostali jsme však příležitost říci cokoli hezkého a zdvořilého a splnit tak svou čestnou povinnost: ta pohledná mladá dáma nás předešla. Bez jediného úsměvu vykročila vpřed a s tváří popsanou projevy nelibosti pronesla co možná nejchladněji: „Dobré ráno, pane Clemensi.“ Potom odešla.

Následovalo rozpačité mlčení – za sebe mohu říci, že velmi rozpačité. Pokud Hay očekával, že něco řeknu, byl na omylu; nenapadlo mě jediné slovo. Záhy jsem pochopil, že i on poztrácel celou slovní zásobu. Jakmile jsem byl schopen chůze, vydal jsem se ke dveřím a Hay, který z toho, jak se říká, úplně zešedivěl, se mátožně belhal po mém boku. Nevydal jediné vzdech, nepronesl jediné slovo. U dveří se jeho někdejší dvornost zmátořila, na moment se rozhořela odvážným plaménkem a potom zhasla. Je třeba říci, že se mě pokoušel požádat, abych se zase zastavil, ale v té chvíli se jeho dávná upřímnost proti této iluzi vzbouřila a zadusila ji. Nato se pokusil o další výrok a ten se mu už podařilo prosadit. Omluvně a pateticky pravil:

„Ohledně neděle je velmi nesmlouvavá.“

Za posledních několik let jsem nejednou slyšel obdivovatele a vděčné lidi říkat, i já sám si to říkal:

„Když od něj povinnost žádá, aby udělal něco nepopulárního, nelekne se ani všech těch osmdesáti milionů lidí.“

Od té doby uplynulo dvacet pět let a já se na základě nejrůznějších zkušeností poučil, že ničím odvaha není zcela bez trhlinky; že se vždycky najde kdosi, před nímž se vám rozklepou kolena.

Další příhoda z této návštěvy je následující: když jsme si vyměňovali připomínky týkající se našeho věku, já se přiznal ke čtyřiceti dvěma rokům a Hay ke čtyřiceti. Potom se zeptal, jestli jsem začal psát autobiografii, a já odpověděl, že nezačal. Řekl, že bych měl hned začít a že už jsem ztratil dva roky. Nato pronesl zhruba následující:

„Muž se ve čtyřiceti ocitá na vrcholu svého života a začíná sestupovat po svahu přivráceném k západu. Normální, průměrný muž, abychom to příliš nekonkretizovali, řekněme běžný muž, dosáhl věku, kdy buď uspěl, nebo selhal; v obou případech asi prožil ze svého života vše, co je hodné zaznamenání; a v obou případech si prožitý život zaslouží, aby byl popsán, a nemůže se stát, že by to bylo nezáživné, pokud ovšem na sebe pravdivě prozradí co nejvíc. A on chtěl nechtěl *prozradí* pravdu, protože jeho fakta a jeho fikce budou spolupracovat ruku v ruce, aby ochránily čtenáře; každý fakt a každá fikce budou tahem štětce, každý dosedne na to správné místo a společně vytvoří jeho portrét; nikoliv portrét, o němž si *on* myslí, že jej maluje, ale jeho skutečný portrét, portrét jeho nitra, jeho duše, jeho charakteru. Aniž by měl v úmyslu lhát, bude lhát po celou dobu; nikoliv nepokrytě, vědomě, nikoliv z tupé nevědomosti, ale napůl vědomě – vědomí utopené v pološeru; laskavé, dobrotivé a soucitné pološero, v němž jeho celková podoba zkrásní, v němž je to chvályhodné zjevné a to nelichotivé ve stínu. Vše, co říká po pravdě, bude rozpoznáno jako pravdivé, pokud upraví něco, co by mohlo hovořit proti němu, bude to zhola zbytečné, čtenář spatří skrze tuto blánu skutečnost a pozná svého člověka. V autobiografické kompozici je cosi lehce ďábelského, co maří všechny autorovy pokusy vytvořit vlastní portrét po *svém*.“

Hay soudil, že on i já jsme obyčejní, průměrní, běžní lidé. Já onu část rozsudku, která se mě týkala, odmítal, nicméně rány jsem si lízal v ústraní. Jeho myšlenka, že už jsme dokončili své životní dílo, že jsme za zenitem a sestupujeme po západním svahu, já krácím o dva roky níže než on a ani jeden z nás už nemůže lidstvu nic prospěšného nabídnout, byla skrz naskrz mylná. Já od té doby napsal čtyři, možná pět knih. Od té doby jsem svazek za svazkem zaplavoval svět literární moudrostí; od chvíle, kdy toho dne zapadlo slunce, se on stal historiografem pana Lincoln a napsal nesmrtelnou knihu; stal se velvyslancem, skvostným řečníkem, schopným a obdivovaným ministrem zahraničních věcí a příští rok by se mohl stát prezidentem, to bychom však museli být dostatečně spravedlivým a vděčným národem, a nikoliv nevděčníky, to bychom museli být národem, jenž nemá ve zvyku pohrdnout vrchním správcem země, který by byl ze zlata, když ho může mít cínového.

Přišel jsem sice o dva roky, ale rozhodl jsem se tuto ztrátu dohnat. Rozhodl jsem se, že se svou autobiografií začnu okamžitě. Pustil jsem se

do toho, avšak odhodlání se během týdne rozpustilo jako sníh v jarním slunci a já svůj úvod odložil. Od té chvíle jsem každé tři nebo čtyři roky znovu začínal a znovu práci odkládal. Jednou jsem se pokusil o experiment s deníkem. Zamyšlel jsem, že až takto nashromáždím dostatek materiálu, nafouknu jej do podoby autobiografie, ale tento experiment trval pouze týden; každý den jsem půl noci sumíroval, co se toho dne přihodilo, ale na konci týdne jsem s výsledkem nebyl spokojen.

V posledních osmi či deseti letech jsem se s perem v ruce několikrát a různými způsoby pokusil napsat autobiografii, výsledek však nebyl uspokojivý, byl příliš literární. Když člověk třímá v ruce pero, z vyprávění se stává obtížná disciplína; vyprávění by mělo plynout, jako když teče potok mezi kopci, skrz listnatý les, proud odklání každý balvan, přes který voda běží, a každá trávou porostlá štěrková naplavenina, jež se jí staví do cesty; hladina se rozčeří, ale kameny ani štěrk na dně mělčin proud nezastaví; potok nikdy neteče hladce ani minutu, ale *teče*, a teče čile, někdy bez ladu a skladu, a někdy vykrouží tříčtvrtémilový oblouk, aby na konci zátočiny protekl ani ne yard od místa, kde byl před hodinou; ale vždycky *teče* a vždycky se řídí přinejmenším jedním pravidlem, vždycky je tomuto pravidlu věrný, je to pravidlo *vyprávění*, které se *nerídí žádnými pravidly*. Není třeba dělat nic, jen putovat; jak se putuje, není tak důležité jako to, že se vůbec putuje.

S perem v ruce se tok vyprávění mění v kanál; plyne pomalu, poklidně, uhlazeně, ospale, nemá žádný kaz, až na to, že je celý zkažený. Je příliš literární, příliš upjatý, příliš roztomilý; toto tempo, styl a rytmus se k vyprávění nehodí. Voda v kanálu vždycky zrcadlí; je to její přirozenost, nemůže si pomoci. Její hladká, lesklá hladina se zajímá o všechno, co se šustne na břehu, o krávy, o listy, o květiny, o všechno. A tak promarní spoustu času zrcadlením.

☞ Poznámky k „Našincům na cestách“ ☞

Diktováno ve Florencii (Itálie) v dubnu 1904.

Začnu poznámkou týkající se věnování. 1868 Knihu jsem napsal v březnu a dubnu 1868 v San Francisku. Vyšla v srpnu 1869. Tři roky poté pan Goodman z Virginia City v Nevadě, kde jsem o deset let dříve pracoval v novinách, přijel na Východ a jednoho dne, když jsme se procházeli po Broadwayi, řekl:

„Jak je stalo, že jste Oliveru Wendellu Holmesovi ukradl věnování a použil ho ve své knize?“

Já mu celkem bezstarostně a lehkovážně odpověděl, protože jsem předpokládal, že žertuje. On mě však ujistil, že to myslí vážně. Řekl:

„Nejde mi o to, jestli jste to ukradl, nebo ne – vzhledem k tomu, že odpověď najdeme v prvním knihkupectví, do kterého vlezeme – já se jen ptám, *jak* došlo k tomu, že jste to ukradl, protože právě tam se zaměřuje moje zvědavost.“

Touto informací jsem mu nemohl posloužit, neboť jsem ji neměl na skladě. Mohl jsem odpřisáhnout, že jsem nic neukradl, moje pýcha tudíž nebyla dotčena a můj duch nebyl nijak znepokojen. V zásadě jsem předpokládal, že si mou knihu spletl s nějakou jinou, že se nyní dostává do neudržitelných pozic a že sám sobě chystá žalostnou porážku a mně triumfální vítězství. Vešli jsme do knihkupectví a on si řekl o „Našince na cestách“ a elegantní, drobné, modré a zlaté vydání básnické sbírky dr. Olivera Wendella Holmese. Obě knihy otevřel na straně s věnováním a pravil:

„Přečtěte si to. Je jasné, že autor druhé knihy vykradl první knihu, nebo ne?“

Byl jsem strašlivě zahanbený a zaskočený tak, že jsem úplně oněměl. Pokračovali jsme v procházce, ale já na jeho původní otázku nedokázal vrhnout ani záblesk světla. Nemohl jsem si vzpomenout, jestli jsem věnování dr. Holmese vůbec kdy viděl. Jeho básně jsem znal, ale to věnování bylo pro mě novinkou.

Klíč k této záhadě jsem našel až po několika měsících, tehdy jsem ho získal kuriózním, leč přirozeným způsobem; vždyť přirozeným postupem, jímž nás obdařila příroda, a metodou lidské mysli k odhalení zapomenutých událostí je využití jiných zapomenutých událostí k tomu, aby první jmenované byly vyvedeny na světlo.

1866 Přišel mi dopis od reverenda dr. Risinga, který za mého pobytu ve Virginia City býval farářem tamní episkopální církve, a v tomto dopise se dr. Rising zmiňuje o jisté záležitosti, jež se nám přihodila na Sandwichových ostrovech* o šest let dříve; mimo jiné se zběžně zmiňuje o ubohosti hotelu Honolulu z hlediska literárního. Nejprve mi význam této poznámky unikal, nic ve mně nevyvolala. Ale nakonec se jí to podařilo – s pořádným zablesk-

* Historický název Havajských ostrovů – pozn. překl.

nutím! V hotelu pana Kirchhofa se vyskytovala jedna jediná kniha a tou byl první svazek modré a zlaté řady dr. Holmese. Během čtrnáctidenního pobytu jsem měl dostatek příležitostí důkladně se seznámit s jeho obsahem. Onen velký ostrov (Havaj) jsem totiž objel na koni a vrátil se s tolika odřeninami ze sedla, že kdyby na ně bylo uvaleno clo, musel bych vyhlásit osobní bankrot, a kvůli těmto bolákům jsem se dva týdny držel ve svém pokoji, vyslečený a s nepolevujícími bolestmi; společnost mi dělaly pouze doutníky a útlá sbírka poezie. Pochopitelně jsem ji četl skoro pořád; přečetl jsem ji od začátku až do konce, potom jsem ji četl pozpátku, nato jsem začal uprostřed a četl ji oběma směry, následně jsem ji četl ze špatného konce a vzhůru nohama. Zkrátka četl jsem tu knížku až do roztrhání a byl neskonale vděčný ruce, která ji napsala.

Zde máme ukázkou toho, co zmůže opakování, když něco probíhá každý den a každou hodinu dostatečně dlouhou dobu a když člověk čte pouze pro ukrácení chvíle, aniž by ho napadlo nebo měl v úmyslu uchovat si v paměti to, co čte. Je to proces, který v průběhu let vysaje veškerou šťávu z důvěrně známého verše Písma svatého a zbude jen svaštělá slupka. V tomto případě alespoň znáte původ slupky, ale v případě, jímž se zabýváme, jsem zjevně uchoval slupku, ale brzy jsem zapomněl, odkud se vzala. Rok či dva se povalovala bez povšimnutí v tmavém koutě mojí paměti, a když jsem potřeboval nějaké věnování, vynořila se a já ji okamžitě, avšak mylně považoval za dítko mé vlastní požeňnané fantazie.

Byl jsem zelenáč a ignorant, tajemství lidské mysli pro mě dosud byla zapečetěným spisem a ve své hlouposti jsem se považoval za sprostého zločince bez nároku na odpuštění. Napsal jsem dr. Holmesovi a vylíčil mu celou tu potupnou záležitost, plamenným jazykem jsem žádonil, aby uvěřil, že jsem nikdy neměl v úmyslu podobný zločin spáchat a že jsem si neuvědomoval, čeho se dopouštím, dokud jsem nebyl konfrontován se strašlivým důkazem. Jeho odpověď jsem ztratil; spíše bych si mohl dovolit přijít o některého z mých strýců. Těch mám nadbytek, mnozí z nich pro mě nemají žádný skutečný význam, zato tento dopis byl nad všechny hmotné statky, nad strýcovství, byl nenahraditelný. Dr. Holmes se v něm směje tím nejlaskavějším, nejzdravějším smíchem celé této záležitosti a dosti obsáhle, pomocí odlehčených formulací mě ujišťuje, že nevědomé plagiátorství není žádný hřích; že se ho dopouštím každý den, že on se ho dopouští každý den, že se ho dnes a denně dopouští každý člověk na Zemi, který píše nebo mluví,

a to nikoliv pouze jednou či dvakrát, ale vždy když otevře ústa; že všechny naše formulace jsou zduchovnělé stíny nesčetněkrát vržené tím, co jsme přečetli; že žádná z našich povedených formulací není tak úplně původní, není v nich nic našeho, snad jen určité drobné úpravy vycházející z našeho temperamentu, povahy, prostředí, vzdělání a společenských styků; že tato drobná odchylka je odlišuje od způsobu, jímž by to vyjádřil jiný člověk, vtiskuje jim náš jedinečný styl a díky tomu jsou v dané chvíli naše; všechno ostatní je staré, plesnivé, staromódní, páchnoucí dechem tisíce generací těch, kteří tato slova procedili přes zuby před vámi!

Po více než třicet let, která mezitím přišla a zase odešla, jsem se utěšoval tím, že dr. Holmes měl pravdu.

Rád bych něco poznamenal k předmluvě „Našinců“. V posledním odstavci této stručné předmluvy se zmiňuji o majitelích *Daily Alta California*, kteří se „zřekli svých práv“ k jistým dopisům, jež jsem pro tento deník napsal v době své nepřítomnosti, během výletu na palubě parníku *Quaker City*. Tenkrát jsem byl mladý, teď mám bílou hlavu, ale potupnost těchto slov dosud bolí, nyní možná proto, že onen odstavec čtu poprvé po mnoha letech, poprvé od chvíle, kdy byl napsán. Práva existovala, to je pravda – taková práva, jichž se silní dokážou domoci na slabých a nepřítomných. Začátkem roku 1866 mě George Barnes vyzval, abych opustil místo reportéra jeho novin, sanfranciských *Morning Call*, a několik následujících měsíců jsem se protloukal bez peněz a nezavadil o práci; potom mi štěstěna ukázala přátivou tvář. Majitelé velkého a vlivného sacramentského deníku *Union* mě vyslali na Sandwichovy ostrovy, abych měsíčně napsal čtyři dopisy, každý za honorář dvaceti dolarů. Byl jsem tam čtyři nebo pět měsíců, a když jsem se vrátil, zjistil jsem, že se ze mě stal asi nejznámější poctivec západního pobřeží. Thomas Maguire, majitel několika divadel, prohlásil, že nastal čas, abych si vydělal slušné peníze – kujte železo, dokud je žhavé! – vrhňte se na přednášky! A já ho poslechl. Oznámil jsem, že pořádám přednášku o Sandwichových ostrovech, a pozvánku jsem zakončil douškou: „Vstupné 1 dolar; dveře se otevírají v půl osmé, potíže začínají v osm hodin.“ Jak pravdivá předpověď. V osm hodin skutečně začaly potíže. Došlo mi, že stojím před svým prvním obecenstvem v životě, a děs, který mnou prostoupil od hlavy až k patě, byl opravdu paralyzující. Trvalo to dvě minuty a bylo to stejně příšerné jako smrt. Nemohu se zbavit pomyslení na tu chvíli, ale poskytla mi jisté odškodnění, protože jsem byl díky tomu už provždy

imunní vůči ztrátě řeči před posluchači. Přednášel jsem ve všech významných kalifornských městech a také v Nevadě, potom jsem měl další jednu nebo dvě přednášky v San Francisku a nato jsem se z tohoto pole stáhl – na můj vkus docela bohatý – a předsevzal si, že ze San Franciska vyrazím na plachetnici západním směrem a obepluji svět. Majitelé *Daily Alta California* si mě najali, abych pro tento plátek sepsal zážitky z cesty – padesát dopisů, každý v rozsahu jednoho a půl sloupce, což by obnášelo zhruba dva tisíce slov na dopis. Za každý dopis mi měli vyplatit dvacet pět dolarů.

Jel jsem na Východ do St. Louis, abych se rozloučil s matkou, a poté mě upoutal leták kapitána Duncana o výpravě parníkem *Quaker City* a já skončil na jeho palubě. Během tohoto výletu jsem napsal a odeslal padesát dopisů; šest z nich se cestou ztratilo, takže jsem napsal šest nových, abych splnil podmínky smlouvy. Potom jsem si připravil a v San Francisku uspořádal přednášku o výpravě, která mi přinesla slušný finanční zisk. Posléze jsem odbočil na venkov, ale výsledek mě zdrtil: upadl jsem do naprostého zapomnění, v sálech jsem míval tak málo lidí, že by ani nesestavili porotu potřebnou k vyšetření ztráty mojí pověsti! Snažil jsem se přijít této záhadě na kloub a zjistil jsem, že spořiví vlastníci oněch úžasně bohatých novin jménem *Daily Alta California* si za těch ubohých, mizerných pětadvacet dolarů *přisvojili autorská práva* ke všem mým dopisům a hrozili žalobou všem tiskovínám, které by se odvážily otisknout z nich jediný odstavec!

Takhle to se mnou bylo! S hartfordským nakladatelstvím American Publishing Company jsem podepsal smlouvu na velkou knihu týkající se výpravy a počítal jsem s tím, že všechny ty dopisy budu potřebovat, abych ji nafoukl. Ocitl jsem se v nepříjemné situaci – tedy v případě, že by si majitelé pokoutně získaných autorských práv postavili hlavu a odmítli mi dát svolení, abych dopisy použil. A přesně tohle udělali; pan Mac *něco* – na zbytek jména si nemohu vzpomenout* – prohlásil, že jeho společnost se chystá z dopisů sestavit knihu, aby se jí vrátilo oněch tisíc dolarů, které za ně zaplatila. Já namítl, že kdyby jednali poctivě a čestně a umožnili venkovskému tisku, aby použil dopisy nebo jejich části, přednášková akce na pobřeží mi mohla vynést deset tisíc dolarů, jenže *Daily Alta California* mě o tuto částku připravil. Nato on navrhl kompromis: vydá tu knihu a přenechá mi desetiprocentní autorský honorář. Takový kompromis se mi nezamlouval

* 20. května 1906. Už jsem si vzpomněl – MacCrellish. M. T.

a v tomto duchu jsem se k tomu vyjádřil. Mimo San Francisco jsem byl až dosud poměrně neznámý, kniha by šla na odbyt víceméně jen v tomto městě a z honoráře bych nevyžil ani tři měsíce; zatímco smlouva na Východě, pokud by se naplnila, mi mohla přinést zisk, protože díky šesti dopisům z výpravy publikovaným v newyorské *Tribune* a jednomu či dvěma dopisům publikovaným v *Heraldu* jsem měl na pobřeží Atlantiku už jakous takous reputaci.

Nakonec pan MacCrellich souhlasil, že na svou knihu zapomene, ale za určitých podmínek: v předmluvě musím poděkovat *Daily Alta California* za to, že se zřekli svých „práv“ a dali mi svolení. Tomuto poděkování jsem se vzpíral. Nedokázal jsem *Daily Alta California* dostatečně srdečně poděkovat za to, že zhatili moje přednáškové tažení. Po dlouhém dohadování bylo mé stanovisko uznáno a poděkování vypuštěno.

V té době byl zástupcem šéfredaktora *Daily Alta California* Noah Brooks, člověk ryzího charakteru obdařený velkým srdcem, a tam, kde fakta nehrála zásadní roli, byl rovněž dobrým historikem. 1902 V životopisných črtách, které o mé maličkosti napsal o mnoho let později (1902), dosti velkohubě velebí velkorysost lidí z *Daily Alta California*, co se týká bezplatného postoupení práv ke knize, jež se, jak posléze ukázala historie, opravdu vyplatila. Po všem tom rozruchu jsem z dopisů pro *Daily Alta California* zase tolik nečerpal. Zjistil jsem, že se hodí do novin, ale ne do knihy. Byly napsány, kde se dalo, když jsem měl zrovna příležitost či dvě chvíli pracovat, zatímco jsme horečně poletovali po Evropě nebo jsem se smažil ve výhni své kajuty na palubě *Quaker City*. Byly tudíž volně uspořádané a potřebovaly, aby se z nich vyždímalo něco větru a vody. Několik z nich jsem využil – možná deset nebo dvanáct. Zbytek „Našinců na cestách“ jsem napsal za šedesát dní, a možná kdybych přidal další dva týdny práce s perem, bez dopisů bych se obešel úplně. Tenkrát jsem byl hodně mladý, nesmírně mladý, úžasně mladý, mladší, než jsem dnes, mladší, než kdy budu, o stovky let mladší. Pracoval jsem každou noc od jedenácté nebo dvanácté, dokud se ráno zcela nerozednělo, a vzhledem k tomu, že jsem za šedesát dní napsal dvě stě tisíc slov, průměr dělá víc než tři tisíce slov za den – proti siru Walteru Scottovi nic zvláštního, nic zvláštního proti Louisi Stevensonovi, nic zvláštního proti spoustě jiných lidí, ale na mě to byl slušný výkon. 1897 V roce 1897, když jsme bydleli v Londýně na Tedworth Square a já psal knihu s názvem „Podél rovníku“, můj průměr činil osmnáct set slov za den; 1904 tady ve Florencii

(1904) bude průměr takových čtrnáct set slov za jedno čtyř- až pětihodinové sezení.*

Z výše uvedeného odvozuji, že během posledních třiceti šesti let setrvale zpomaluji, přesto jsem si všiml, že moje statistika má jednu vadu: tři tisíce slov na jaře 1868, kdy jsem na jedno posazení pracoval sedm, osm i devět hodin, nebyly o moc lepší, možná nebyly o nic lepší než současná sezení, která zabírají polovinu času a přinesou poloviční výsledek. Diagramy mě mnohokrát obalamutily, zvláště když si je sestavuji sám; v takovém případě je výrok připisovaný Disraelimu oprávněný a smysluplný:

„Existují tři druhy lidí: lež prostá, lež sprostá a statistika.“

☞ [Robert Louis Stevenson a Thomas Bailey Aldrich] ☜

Nebylo to nikde jinde než na lavičce na Washingtonově náměstí, kde jsem poznal Louise Stevensona nejvíc. Byla to hodinová nebo o něco delší vycházka a byla velice příjemná a přátelská. Ze Stevensonova domu, kde jsem pozdravil jeho rodinu, jsme vyšli společně. Na náměstí měl v úmyslu chytat sluneční paprsky. Byl nesmírně sporé postavy, jeho oblečení vyvolávalo dojem, že se propadá do hlubin, jako kdyby pod ním nebylo nic víc než kostra, kterou sochař teprve obalí hlínou své plastiky. Jeho protáhlá tvář, zplihlé vlasy, snědá pleť a zadumaný, melancholický výraz s těmito detaily dobře ladily. Zdálo se, že tento celek je uzpůsoben speciálně k tomu, aby zachytával paprsky vaší pozornosti a soustřeďoval je na Stevensonovu osobitou přednost a impozantní rys, jeho nádherné oči. Ve stínu Stevensonova obočí plály jako kupa žhavých uhlíků a dodávaly mu na kráse.

Řekl jsem, že podle mého názoru má u ostatních pravdu, ale v případě Breta Harta se plete; v podstatě jsem řekl, že Harte je dobrý společník a mělký, nicméně zábavný vypravěč; že je vždycky blyštivý, ale nikdy zářivý; že se v tom nemůže rovnat Thomasu Baileymu Aldrichovi, a Aldrichovi se nemůže rovnat ani nikdo jiný, ať už dávno mrtvý, nebo náš současník; že pokud se najde někdo, kdo dokáže do kamene jeho ducha křísnout v tom

* Mám na mysli perem. Tuto autobiografii nepíši, ale diktuji.